

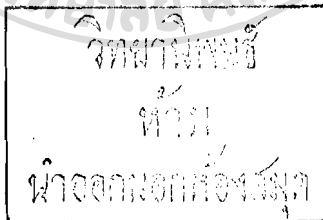
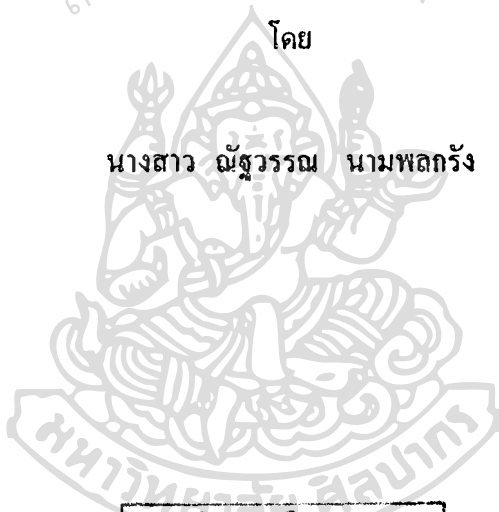

ทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม

สำนักหอสมุดกลาง

โดย

นางสาว ฉัฐวรรณ นามพลกรัง

สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2538

หัวข้อสารนิพนธ์	ทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม
ชื่อนักศึกษา	นางสาว ฉัฐวรรณ นามพลกรัง
ภาควิชา	มานุษยวิทยา
คณะ	โบราณคดี
ปีการศึกษา	2538

บทคัดย่อ

ในขณะที่สังคมกำลังพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง มนุษย์จำเป็นต้องพัฒนาตัวเองตาม เพื่อให้สามารถตั้งรับความเปลี่ยนแปลงได้ทัน ในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็ต้องตกอยู่ในภาวะสับสน และเครียดอย่างไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นผลพวงจากความบีบคั้นทางสังคม และเมื่อเกิดภาวะเช่นนั้นขึ้น สิ่งที่ต้องทำตามมาก็คือ การหาหนทางหรือวิธีที่จะช่วยบรรเทาความรู้สึกเหล่านั้น

ความเชื่อเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองบางสิ่ง และตอบคำถามบางอย่างที่มนุษย์ไม่สามารถหาคำตอบได้ สิ่งสมมุติหลายอย่างถูกสร้างขึ้นมาจากจิตใต้สำนึก เพื่อเป็นตัวแทนของอำนาจที่เหนือการรับรู้ของมนุษย์ ล้วนมีหน้าที่คล้ายกัน คือ เพื่อสนองความต้องการที่จะหนีจากความสับสนและปัญหาารอบด้านทั้งปวง หรืออย่างน้อย มันก็เป็นสิ่งที่พึ่งที่จะช่วยผ่อนหนักเป็นเบาได้

การทรงเจ้า เป็นตัวอย่างหนึ่งของความเชื่อที่มนุษย์สร้างขึ้นมา และถือปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และยังมีแนวโน้มว่าจะดำรงอยู่ต่อไป เราอาจไม่สามารถหาคำอธิบายใด ๆ มาตัดสินความถูกผิดของความเชื่อนี้ได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ปรากฏชัด ก็คือ ความเชื่อนี้ยังคงทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมได้เสมอมา

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยกำลังใจและความช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วัลภา ขวัญยืน ที่ให้เกียรติเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และให้คำแนะนำที่ดีเสมอ

ขอขอบพระคุณ ตา ขาย และแม่ ที่ให้การเลี้ยงดูและอบรมมาอย่างดี รวมทั้ง พ่อ ที่สั่งสอนให้รู้จักชีวิตมากขึ้นและเป็นที่พึ่งของลูกเสมอ

ขอบคุณ น้องโป่ง ปุบ และเป้ ที่ทำตัวเป็นน้องที่ดีและช่วยงานพี่มาตลอด

ขอบคุณ คม ปุ่น แอน น้องเอ๋ และเพื่อนทุกคน รวมถึงเจ้ฝน ที่ช่วยเหลือและกระตุ้นเตือนให้มีแรงทำงาน

ขอบคุณ พี่โก้ พี่วสันต์ ที่คอยถามไถ่และปลอบใจยามท้อแท้

ขอบคุณ หนึ่ง สำหรับมิตรภาพและคำปรึกษาที่ดีทุกคำ และ อาร์ด เหน่ง จี๊ด ใหม่ สำหรับคำว่า เพื่อน ที่มีให้

ขอบคุณ อาจารย์ทุกท่านที่ให้ความรู้ พี่ ๆ น้อง ๆ และมิตรรักทุกคนที่ช่วยสร้างความทรงจำที่ดีในรั้วมหาวิทยาลัยแห่งนี้

ขอบคุณเป็นพิเศษ บส สำหรับคำตักเตือน ความห่วงใย ความรัก และกำลังใจที่มีให้เสมอมา รวมทั้ง ป้า แม่ และพี่หนึ่ง ที่ให้ความเอ็นดูมาตลอด

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณ สำหรับความรักและความหวังดีจากทุก ๆ คน ที่ช่วยเหลือเลี้ยงให้ก้าวเดินได้อย่างเข้มแข็ง และช่วยแต่งแต้มให้โลกนี้ดูดีขึ้นอีกเยอะเลย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ ๑ บทนำ

1

- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1

- วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2

- นิยามศัพท์

3

- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3

- ระเบียบวิธีวิจัย

3

- ระยะเวลาของการศึกษา

3

บทที่ ๒ การทรงเจ้า

4

- ศาสนาและความเชื่อ

4

- การนับถือผี ความเชื่อเรื่องหลักเมือง และการทรงเจ้า

5

- ประเภทของการทรงเจ้า

10

- สาเหตุที่เข้ามาเข้าทรง

11

- ร่างทรง

11

บทที่ ๓ ประวัติและสภาพทั่วไปของจังหวัดนครปฐม

14

บทที่ ๔ ทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม

22

- ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของตำหนัก

23

- ประวัติของร่างทรงโดยสังเขป

24

- การประกอบพิธีกรรม

25

- สาเหตุที่มาขอรับบริการ

27

- เทศกาลต่าง ๆ

29

- พิธีไหว้ครูประจำปี

30

- สาเหตุที่ทำให้มีผู้มารับบริการมาก	33
- ทัศนคติที่ผู้มารับบริการมีต่อการทรงเจ้า	34
- บทบาทของเจ้าพ่อหลักเมืองที่เกี่ยวข้องกับสังคม	36
บทที่ ๕ บทวิเคราะห์ สรุป	38
บรรณานุกรม	42
ภาพประกอบ	44

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทย เป็นสังคมที่ผูกพันกับความเชื่อหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่อง ชาติ ภูพ นรก สวรรค์ ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ผีน ลางบอกเหตุ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่ง (วิญญาณ) ศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ นั้น จะมีความเชื่อที่ฝังรากลึกลงไปในชีวิตได้สำนึกของคนไทยมาเป็นเวลานานทีเดียว แม้ว่าในปัจจุบัน วิทยาศาสตร์และวิทยาการแขนงต่าง ๆ จะพัฒนาขึ้น แต่ความเชื่อเหล่านั้นก็ยังไม่หมดไป ในทางตรงกันข้าม มันกลับพัฒนาตัวเองขึ้น จนสามารถเข้ามามีบทบาทกับคนไทยและสังคมไทยไม่น้อย

แม้จะเป็นสังคมของพุทธศาสนิกชน แต่คนไทยไม่เพียงนับถือพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังผสมผสานกับการนับถือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏออกมาหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นความเชื่อที่ถูกปลูกฝังถ่ายทอดกันมาจากรุ่นต่อรุ่น โดยไม่มีทีท่าว่าจะเสื่อมสลายลงไปง่าย ๆ ดังจะเห็นได้จากการที่มีการเซ่นสรวงบูชาเทพดาฟ้าดิน ตลอดจนบรรดาศาลเจ้าต่าง ๆ ที่มีเจ้าพ่อเจ้าแม่ สถิตอยู่ นอกเหนือจากการบูชาแล้ว ยังปรากฏว่า คนไทยได้ยึดเอาบรรดาสสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น มาเป็นที่พึ่งทางใจอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เมื่อกราบไหว้บูชา ในบางครั้งก็จะมีการวิงวอนขอร้อง กระทั่งการต่อรองแลกเปลี่ยนบางสิ่งบางอย่างกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น หากสามารถบันดาลให้สมหวัง หรือแม้แต่การติดต่อกับเหล่าวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือที่เรียกว่า การเข้าทรง หรือ การทรงเจ้า

การทรงเจ้า เป็นความเชื่อรูปแบบหนึ่งที่มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน เป็นความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถจะติดต่อกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ได้โดยผ่านตัวกลาง หรือที่เรียกว่า ร่างทรง ซึ่งในปัจจุบัน คนไทยนิยม ศรัทธา และเชื่อดูเรื่องนี้กันมาก ความเชื่อที่ว่านี้มีปรากฏในทุกสังคมของประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทที่คนไร้การศึกษา ต้องเกี่ยวข้องกับผูกพันกับธรรม

ชาติ หรือในสังคมเมือง ที่มีความซับซ้อนและก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน จึงอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อในเรื่องนี้ ได้เข้ามามีบทบาทกับคนไทยทุกสังคมทุกชนชั้น อย่างยากที่จะเสื่อมคลาย

ดังได้กล่าวแล้วว่า การทรงเจ้า มีปรากฏมากมายในสังคมไทยในหลายจังหวัด ซึ่งจังหวัดนครปฐม ก็เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการทรงเจ้าปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งที่เป็นจังหวัดที่จัดได้ว่ามีสภาพสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในขั้นดี แต่ก็ยังมีผู้นิยมและเชื่อเกี่ยวกับการทรงเจ้าอยู่ไม่น้อย ซึ่งนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการทรงเจ้า ต้องมีอิทธิพลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนและสังคมนครปฐมมากทีเดียว

เรื่องการทรงเจ้า อาจถูกมองเป็นเรื่องของความมกมายไร้สาระ แต่การที่ความเชื่อนี้ยังดำรงอยู่ได้นั้น อาจใช้เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ใด ๆ มาพิสูจน์ได้ยากเพราะเป็นเรื่องนามธรรมที่ลึกลับพันกับจิตใจ ความเชื่อ ความศรัทธา แต่หากจะมองในแง่ของอิทธิพลหรือผลกระทบที่เรื่องของการทรงเจ้ามีต่อปัจเจกชน หรือต่อสังคมแล้ว อาจจะช่วยให้เข้าใจความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงฐานะและบทบาทของร่างทรงและการทรงเจ้าที่มีต่อปัจเจกบุคคล และสถาบันอื่น ๆ ภายในชุมชน
2. เพื่อทราบถึงทัศนคติของผู้มารับบริการที่มีต่อร่างทรงของการทรงเจ้า รวมถึง ขอบข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้มารับบริการด้วยกัน
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

ขอบเขตในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษากรณี การทรงเจ้าที่ดำเนินที่เจ้าพ่อหลักเมือง จ. นครปฐม เพราะเป็นสถานที่ทรงเจ้าที่มีผู้เชื่อถือ ศรัทธา และมีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของ นครปฐมและจะศึกษาความคิดเห็นและพฤติกรรม ของผู้ที่มาใช้บริการจากดำเนินที่เจ้าพ่อหลักเมือง จ. นครปฐม

นิยามศัพท์

การทรงเจ้า	หมายถึง	การที่วิญญาณของเจ้าพ่อหลักเมืองเข้ามาสิงสู่อยู่ในร่างของผู้ที่เป็นร่างทรงชั่วขณะหนึ่ง
ผู้มารับบริการ	หมายถึง	ผู้ที่มาใช้บริการ การทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจฐานะและบทบาทของร่างทรงและการทรงเจ้าที่มีปัจเจกบุคคลและสถาบันอื่น ๆ ในสังคม
2. ทำให้ทราบถึงทัศนคติของผู้มารับบริการที่มีต่อร่างทรงและการทรงเจ้า รวมถึงขอบข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้มารับบริการด้วยกัน
3. นำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

แบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้ คือ

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร
2. ทำการศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้ นำมาศึกษาวิเคราะห์
4. สรุปผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย

ระยะเวลาของการศึกษา

ใช้เวลารวมทั้งสิ้นประมาณ 5 เดือน นับตั้งแต่เดือนธันวาคม 2538 ถึงเดือนเมษายน 2539

บทที่ ๒

การทรงเจ้า

ท่ามกลางความวุ่นวายของสังคมในปัจจุบัน มนุษย์ต้องแก่งแย่งแข่งขันกันในทุก ๆ เรื่อง มนุษย์จำต้องเข้มแข็งเพื่อจะต่อสู้กับปัญหารอบด้าน เพียงเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข จนในบางครั้ง เกิดความรู้สึกล้มสับสน หวาดกลัวกับปัญหาหรือบางสิ่งบางอย่างที่ไม่สามารถแก้ไขหรือหาคำตอบได้ จึงต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจทุกรูปแบบ เพื่อเป็นเกราะป้องกันความหวาดกลัวนั้น ไม่ให้มาจำกัดความสามารถที่จะต่อสู้ดิ้นรน

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งที่มนุษย์คิดว่ามีอำนาจบางอย่างเหนือตนเอง เหนือธรรมชาติ เหนือการควบคุมของมนุษย์นั้น ดูเหมือนจะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวหรือที่พึ่งทางใจที่ด้อยอย่างหนึ่ง และโดยเฉพาะกับคนไทยด้วยแล้ว ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้ฝังรากลึกลงไปในจิตใต้สำนึกของคนไทยมานาน และปรากฏออกมาในหลายรูปแบบ เช่น การกราบไหว้บูชา การวิงวอนขอ ร้อง ตลอดจนการบนบานศาลกล่าว ด้วยเชื่อว่าสิ่งนั้นสามารถดลบันดาลให้เป็นไปได้อย่างที่หวัง และความเชื่อในเรื่องนี้อีกรูปแบบหนึ่ง ก็คือ “การทรงเจ้า”

ศาสนาและความเชื่อ

ศาสนาและความเชื่อดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ และจะมีลักษณะที่เกี่ยวเนื่องกันตั้งแต่อดีตกาลมา นอกจากนี้ ความเชื่อยังเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม และหากได้รับการยอมรับว่ามีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นยุคใด สมัยใด ก็ย่อมได้รับการถ่ายทอดและยึดถือปฏิบัติกันต่อไป

คำว่า “เชื่อ” พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้ใจ”

รองศาสตราจารย์ ภิญโญ จิตต์ธรรม ได้กล่าวถึงสาเหตุหรือบ่อเกิดของความเชื่อว่า “ความกลัวและความไม่รู้ เป็นเหตุให้เกิดความเชื่อและ

ความเชื่อก็เป็นส่วนหนึ่ง ที่ทำให้เกิดศาสนาในสังคม
 มนุษย์สมัยโบราณ อย่างไรก็ตาม แม้ปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่มนุษย์ก็ยังมีพฤติกรรม
 แสดงออกทางความเชื่อกันอยู่ในชีวิตประจำวัน”

ความเชื่อครั้งดั้งเดิมของมนุษย์ก่อนที่จะคลาไคลออกเป็นศาสนาต่าง ๆ นั้น อาจแบ่งออกได้ 2 ระยะคือ ระยะแรก มนุษย์เชื่อว่า สิ่งต่าง ๆ จะเป็นสิ่งมีชีวิต หรือไม่มีชีวิตก็ตาม ข้อมมีอะไรอย่างหนึ่งเป็นแรงอำนาจอยู่ในตัวของสิ่งนั้นเอง อาจให้คุณ ให้โทษแก่กันได้ ระยะต่อมา มนุษย์มีความเชื่อว่า คน ตลอดจนสิ่งอื่นที่มีชีวิต หรือไม่มีชีวิตก็ตาม ข้อมมีสิ่งหนึ่งซึ่งมองไม่เห็นตัวสิ่งอยู่ในนั้น สิ่งนี้คือที่เรียกกันว่า ผีหรือวิญญาณ ซึ่งพัวพันกันอยู่อย่างใกล้ชิดแยกออกจากกันได้ยาก

ความเชื่อดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าเป็นความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของศาสนาต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะ เมื่อศึกษาศาสนาต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ หรือพราหมณ์ ต่างก็กล่าวถึงเรื่องราวของความเชื่อเรื่องผีสารพัด และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ไม่มากนักน้อย และอาจเป็นไปได้ว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาทีหลังความเชื่อดังกล่าว

การนับถือผี ความเชื่อเรื่องหลักเมือง และการทรงเจ้า

สำหรับสังคมไทยแล้ว แม้คนไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ แต่ก็ยังปรากฏว่ามีพฤติกรรมบางอย่างที่เกี่ยวกับการนับถือผี แม้ในปัจจุบันพฤติกรรมเหล่านั้นก็ยังคงมีให้เห็นกันอยู่ ตัวอย่างเช่น พฤติกรรมการทรงเจ้า ซึ่งจากมูลเหตุของความเชื่อที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อาจนำมาอธิบายได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์นั้น เป็นความเชื่อที่มีมาช้านานในสังคมไทย กล่าวคือ แต่เดิมนั้นคนไทยมีความเชื่อในเรื่องผีสารพัด หรือวิญญาณของสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่ามีอำนาจเหนือมนุษย์ และอาจเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งสิ่งเหล่านั้นอาจให้คุณหรือโทษแก่มนุษย์ได้ ดังนั้นในการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านั้น มนุษย์อาจรู้สึกเกรงขามและเกรงกลัว ความสัมพันธ์จึงออกมาในรูปของการเคารพนับถือ และขบถอย่างหากเป็นผีดีและเป็นผีที่ให้คุณ ดังจะเห็นได้จากการเรียกผีดีต่าง ๆ ว่า เจ้าพ่อ เจ้าแม่ เจ้าพี่ ฯลฯ หรือหากเป็นผีที่มีบรรดาศักดิ์เป็นเจ้า ก็อาจเรียกว่า เสด็จพ่อ เสด็จแม่ เหล่านี้เป็นต้น แม้ต่อมา

เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามา ความเชื่อเรื่องการนับถือผีก็มีได้หมดไป คนไทยยอมรับนับถือพุทธศาสนาเข้ามาแบบผสมผสานกับการนับถือผีที่มีอยู่เดิมได้อย่างกลมกลืน

จากบทความเรื่อง การถือผีในเมืองไทย ของ รศ. ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ได้แบ่งประเภทของผีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนับถือหรือพิธีกรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ เจ้าพ่อ เลื้อบ้าน ผีเรือน และหลักเมือง ซึ่งผีทั้ง 4 ประเภทนี้ เชื่อกันว่าเป็นผีลี้ที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองมนุษย์ การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีประเภทต่าง ๆ ก็จะแตกต่างกันไป เช่น บางประเภท อาจมีเพียงการเช่นสรวงบูชา แต่บางประเภทอาจมีหมอผีหรือคนทรงเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเมืองนั้น คำว่า “หลักเมือง” ตามศัพท์แปลว่า เสาหลักของเมือง แต่แท้จริงหมายถึง ผู้พิทักษ์เมือง ซึ่งประชาชนเรียกกันว่า เจ้าพ่อหลักเมือง ความเชื่อเรื่องหลักเมืองก็สืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีนั่นเอง กล่าวคือ คนไทยมีความเชื่อว่าสถานที่ต่าง ๆ เมื่อสร้างขึ้นมาแล้วก็ย่อมจะมีผีคอยเฝ้าอยู่ เช่น ผีบ้านผีเรือน เป็นผีที่ทำหน้าที่คุ้มครองบ้านเรือนแต่ละหลังและสมาชิกในครอบครัว ซึ่งหากสมาชิกในครอบครัวประพฤติดี ผีเรือนก็จะคุ้มครองให้ครอบครัวเจริญรุ่งเรือง แต่หากสมาชิกประพฤติชั่วหรือประพฤติดีดประเพณีที่ดีงาม ผีเรือนก็จะโกรธเคืองและบันดาลให้ครอบครัวได้รับความเดือดร้อนทุกข์ยาก หรือตามชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ ก็มักมีผีบรรพบุรุษ หรือผีวีรชน คอยคุ้มครองให้หมู่บ้านชุมชนนั้น ๆ อยู่เย็นเป็นสุข เป็นค้ำ ซึ่งผีเหล่านี้จะได้รับการกราบไหว้บูชาจากสมาชิกในครอบครัวหรือในชุมชน และมีการจัดตั้งศาลหรือหอผีเพื่อให้เป็นที่อยู่ เช่น ผีบ้านผีเรือน ก็จะให้อยู่ในที่ ๆ มั่นคงที่สุดของบ้าน คือเสาเอกของบ้าน ผีบรรพบุรุษ หรือผีวีรชน ก็มักจะตั้งศาลอยู่ในบริเวณทางเข้าหมู่บ้าน

เมื่อบ้านเรือนมีผีบ้านผีเรือนคุ้มครอง ชุมชนหมู่บ้านมีผีบรรพบุรุษ ผีวีรชนคุ้มครอง บ้านเมืองก็ย่อมมีผีบ้านผีเมืองคุ้มครองเช่นกัน จากความเชื่อนี้ ผสมผสานกับการตั้งศาล จึงพัฒนามาเป็นความเชื่อเรื่องการตั้งศาลหลักเมืองในที่สุด แม้ความเชื่อและประเพณีการตั้งศาลหลักเมืองของไทยจะไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่าเริ่มตั้งแต่สมัยใด แต่จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น คำนานต่าง ๆ ได้มีการกล่าวถึงการสร้างหลักเมืองอยู่หลายแห่ง ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องนี้มาเป็นเวลาช้านานและมีอยู่ทั่วไปในทุกส่วนของประเทศ

นอกจากคติความเชื่อดังกล่าวแล้ว ไม่ว่าจะเป็นศาลบรรพบุรุษหรือศาลหลักเมือง ก็ล้วนมีบทบาทในการเป็นที่ยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน และบ้านเมือง ให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย แม้ในปัจจุบันบทบาทนี้ก็ยังคงอยู่ ดังจะเห็นได้ว่า ตามหมู่บ้านตำบล จะมีการตั้งศาลไว้ให้สมาชิกได้เคารพบูชา เป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งช่วยจัดปัดเป่าความเดือดร้อนบางอย่างได้ หรือในเมืองใหญ่ ๆ เช่น ในกรุงเทพมหานคร ศาลหลักเมืองก็ยังเป็นสถานที่หนึ่งที่มีผู้คนนิยมไปกราบไหว้ ทำบุญ ไม่ว่าจะเป็นรูปของการสะเดาะ แก้วบน ทั้งในยามทุกข์และยามปกติสุข

และจากความเชื่อที่ว่าศาลและหลักเมืองมีผี เจ้า หรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ จึงเกิดเป็นความคิดที่จะติดต่อกับเจ้าหรือผีประจำศาลนั้น ๆ หรือที่เรียกว่า การทรงเจ้า

จากผลงานเรื่อง ผีเจ้านาย ของ จลดาชาย รมิตานนท์ ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการทรงเจ้าที่เชียงใหม่ ได้ให้ทัศนะว่า พฤติกรรมการทรงเจ้านั้น เป็นพฤติกรรมที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี กล่าวคือ เมื่อมนุษย์มีความเชื่อว่าบรรดาเจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือผีต่าง ๆ มีอำนาจคลั่งคลาให้เกิดทุกสิ่งทุกอย่าง ทั้งคุณและโทษได้ ประกอบกับตนเองไม่สามารถหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหามาอย่างที่เกิดขึ้น จึงหวังว่าผีที่ตนนับถือจะสามารถช่วยเหลือแก้ปัญหาได้ ความต้องการจะติดต่อกับเจ้าพ่อ เจ้าแม่ เพื่อขอความช่วยเหลือจึงเกิดขึ้น ซึ่งการติดต่อกันนี้ ก็ทำได้โดยผ่านผู้ที่เป็ร่างทรงนั่นเอง

ความเชื่อเกี่ยวกับการเข้าทรง หรือการทรงเจ้า นั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้ในหลายแง่มุม ทั้งที่เป็นชาวต่างประเทศ และคนไทย ตัวอย่างเช่น

SOPHIA H. CHEN ZEN มีแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการทรงเจ้าว่า ความกดดันทางจิต ทำให้ผู้ที่ถูกกดดันพยายามสร้างอำนาจแฝงโดยการทำตัวเป็นร่างทรง

FRANCISCO DEMETRIO มีความคิดว่า ร่างทรงก็คือนักจิตวิทยา ที่รู้ธรรมชาติของมนุษย์ และมีความรู้สึกไวในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ คล้ายกับมีระบบประสาทพิเศษ และเป็นผู้เชี่ยวชาญทางโรคจิตที่สามารถรักษาอาการป่วยทางจิต และประสาทของผู้ป่วยที่มาได้รับการรักษาได้

ชัยวัฒน์ คุปตะสกุล ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับการทรงเจ้าในแนววิทยาศาสตร์ว่า
 “ภาวะของการไม่รู้สีกตัวของร่างทรงนั้นอาจเกิดขึ้น
 ได้จริง ซึ่งในทางวิทยาศาสตร์แล้วอาจอธิบายได้
 ว่า เมื่อร่างทรงมีความรู้สึกเชื่อในเรื่องเจ้าเรื่องเทพ
 อย่างมากแล้ว ความเชื่อนั้นก็อาจทำให้ผู้ที่เป็ร่าง
 ทรงไม่รู้สีกตัวได้เองโดยที่ไม่มีวิญญาณเข้ามาสิงสู่”

นายแพทย์ สัน สุวรรณเลิศ มีแนวคิดเกี่ยวกับการเข้าทรงว่า การเข้าทรงเป็น
 เรื่องของความเจ็บป่วยทางจิตอย่างหนึ่ง และยังให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยว่า

“คนทรง หรือ การทรงเจ้า เป็นความเชื่อดั้งเดิมของ
 มนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นและมีอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของโลก
 บางแห่งก็ได้รับการเชื่อถือมากบ้าง น้อยบ้าง สุดแท้
 แต่ความนิยมของประชาชนกลุ่มนั้นๆ คนทรงเสมือน
 เป็นกุญแจ ที่จะไขไปสู่ความลึกลับในเรื่องของเจ้าพ่อ
 เจ้าแม่แต่ละองค์ ที่คนทรงรับใช้อยู่ คนทรงได้รับความ
 ไว้วางใจจากคนที่ไปหาให้ติดต่อกับเจ้าพ่อหรือ
 เจ้าแม่ที่อยู่โลกอื่น อันเป็นโลกที่เราไม่สามารถทราบ
 ได้โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ คนทรงทำพิธีก่อนเข้าทรง
 โดยไหวว่อนและอัญเชิญให้เจ้ามาเข้าตน เมื่อเจ้าเข้า
 แล้ว เขาจะตกอยู่ในภาวะภวังค์ และจากนั้นผู้ที่ไปหา
 จะต้องได้ถามเอาในสิ่งที่ตนเองประสงค์ เช่น การ
 พยากรณ์ การรักษาโรค ฯลฯ พร้อมการแนะนำอัน
 เป็นประโยชน์ที่ผู้ไปหาจะพึงได้รับ”

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของ
 ร่างทรง และได้ให้ความหมายของการเข้าทรง ว่า

“การเข้าทรง หมายถึง การที่สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ
 ซึ่งได้แก่ ผีสางเทวดา หรือที่เรียกกับทั่วไปว่าเจ้า ทั้ง
 ที่เป็นชายและเป็นหญิง เด็กและผู้ใหญ่ มาสิงสู่หรือ

เข้าร่วมของผู้ที่เป็นร่างทรง เพื่อติดต่อกับมนุษย์ รวมตลอดไปถึงการให้ความช่วยเหลือด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้นว่า รักษาความเจ็บป่วย ทำนายทายทักดวงชะตา และแม้แต่การให้โชคลาภ โดยขณะที่ทำการเข้าทรงจะแสดงอาการให้เห็น เช่น การเปลี่ยนแปลงของเสียงและกิริยาอาการ ซึ่งจะแตกต่างไปจากเมื่อยังไม่มีการเข้าทรง ”

นอกจากนี้ ยังได้ให้ความหมายของ ร่างทรง ด้วยว่า

“ร่างทรง หมายถึง ชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ที่ถูกเลือกโดยเจ้าที่จะมาจับทรงให้เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับมนุษย์ โดยอาศัยร่างกายของร่างทรงนั้น เป็นที่สิงสู่หรือประทับทรง เพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยผู้ที่เป็ร่างทรงนั้น จะยอมเป็นร่างทรงด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม”

รองศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ได้ให้ความหมายของการทรงเจ้า

ว่า

“การทรงเจ้า หมายถึง การอัญเชิญเทพเจ้าลงมาประทับในร่างกายมนุษย์ ถ้าเป็นวิญญาณด่ำก็มักจะเรียกว่า เจ้าผี ประการหลังนี้ไม่ค่อยเป็นที่นิยมนัก ลักษณะของการประทับทรงนี้มีขีดขั้นต่าง ๆ กัน ถ้าวิญญาณประทับสนิท คนทรงจะอยู่ในลักษณะของคนหลับสนิท ไม่ได้ยิน ไม่รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่วิญญาณพูด ขณะประทับทรง ถ้าวิญญาณประทับไม่สนิทนัก คนทรงจะอยู่ในลักษณะครึ่งหลับครึ่งตื่น ได้ยินบ้าง รู้บ้าง เฉพาะขณะเฉพาะตอน อีกแบบหนึ่ง คนทรงจะได้ยินตลอดเวลา แต่บังคับตัวเองไม่ได้ ต้องพูดและทำตามที่วิญญาณสั่งให้พูด”

และได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยว่า

“การที่ประชากรไทยหันไปให้ความสนใจ และปฏิบัติ

ตามคำแนะนำของเจ้าและวิญญาณที่มาประทับทรงนี้
อาจพิจารณาได้ว่ามีสาเหตุหลายประการ สืบเนื่องจาก
สังคมที่ซับซ้อนขึ้น ภาวะเศรษฐกิจ การเมือง ที่ขาด
ความมั่นคง ประชากรขาดความอุ่นใจ ทั้งในหลักพุทธ-
ศาสนาเองก็มิได้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากนัก คนไทย
จำนวนมากจึงหันไปสนใจในเรื่องการประทับทรงของ
ของเจ้าและวิญญาณต่าง ๆ โดยหวังว่าเทพและเจ้าเหล่านี้
นั้นจะสามารถช่วยให้ตนประสบความสำเร็จในกิจการ
ค้าโรกภัยไข้เจ็บ ฯลฯ”

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า การทรงเจ้า ก็คือ ความเชื่อที่ว่า มนุษย์สามารถติดต่อ
กับเจ้าหรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติได้โดยผ่านร่างทรง เพื่อ ขอความช่วยเหลือ ขอคำปรึกษา
 ฯลฯ นั่นเอง

วิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ ได้แบ่งประเภทของการทรงเจ้า และสาเหตุที่เข้ามา
เข้าทรง รวมถึงผู้ที่เป็ร่างทรง ไว้ดังนี้

ประเภทของการทรงเจ้า

ในการทรงเจ้านั้น สามารถแบ่งประเภทของการทรงได้เป็นลักษณะใหญ่ ๆ 3
ประเภทด้วยกัน คือ

1. การเข้าทรงประเภทพรหม เป็นการเข้าทรงที่เจ้าหรือเทพที่มาจับทรงส่วนใหญ่
จะเป็นเจ้าของพรหมณ์ เช่น พระพรหม พระวิษณุ พระกฤษณะ และเจ้าแม่อุมาเทวี เป็นต้น
ผู้ที่เป็นร่างทรงประเภทพรหมนี้ ส่วนใหญ่จะแต่งกายชุดขาวทั้งหมด คล้ายพวกพรามณ์
2. การเข้าทรงประเภทเทพ เป็นการเข้าทรงที่เจ้าที่มาจับทรงจะเป็นเจ้าพ่อ เจ้าแม่
องค์กุมารทอง ยักษ์ หรือกษัตริย์ บุณนาง แม่ทัพนายกองของไทยหรือของชาติอื่นที่เคยมีชีวิตและ
มีชื่อเสียงอยู่ในอดีต โดยมีชื่อเรียกซ้ำกันหรือต่างกันบ้าง ผู้ที่เป็นร่างทรงประเภทเทพนี้ส่วนใหญ่
จะแต่งกายทรงไทยโบราณและเสื้อผ้าจะมีสีฉูดฉาด เช่น สีแดง สีเขียว และสีชมพู เป็นต้น

3. การเข้าทรงประเภทจีน เป็นการเข้าทรงที่เข้ามาจับทรงเป็นเจ้าจีน เช่น แป๊ะกง เจ้าแม่กวนอิม เขียนชื่อ กวนอู หงเจี๋ย และคังม้อ เป็นต้น สำหรับภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่ ก็เป็นภาษาจีน ผู้ที่เป็นร่างทรงประเภทจีนนี้ ส่วนใหญ่จะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าทรงจีนสีขาว ที่สำคัญก็คือ จะมีการสวมหมวกจีนด้วย

ร่างทรงอาจมีเข้ามาเข้าทรงในร่างของคนประเภทใดประเภทหนึ่ง หรืออาจมีประเภทผสม คือ มีสองหรือสามประเภทเลยก็ได้ ส่วนการที่ร่างทรงจะถูกจัดเข้าสังกัดประเภทใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่า เจ้าองค์ที่ใหญ่ที่สุดที่เข้ามาทรงเป็นเจ้าประเภทใด หรือครูของร่างทรงอยู่ในสังกัดประเภทใด เช่น ถ้าครูเป็นร่างทรงประเภทเทพ ร่างทรงผู้เป็นศิษย์ก็จะสังกัดอยู่ในประเภทเทพด้วยเช่นกัน

สาเหตุที่เข้ามาเข้าทรง

สำหรับสาเหตุที่เข้ามาเข้าทรงนั้น อาจแบ่งได้เป็นสาเหตุสำคัญ ๆ 4 ประการ คือ

1. เนื่องจากความเสื่อมของศาสนาพุทธ และมนุษย์ไม่ประพฤติอยู่ในศีลธรรมอันดี เจ้าจึงจำเป็นต้องมาเพื่อช่วยจรรโลงศาสนา
2. เนื่องจากปัจจุบันโลกมีความสับสนวุ่นวายมาก มีทั้งภัยพิบัติและโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าที่จะต้องมาช่วยเหลือจัดทุกข์ภัย และเป็นที่พึ่งในการให้คำแนะนำต่าง ๆ
3. การที่เจ้ามีความผูกพันกับร่างทรงมาตั้งแต่ชาติปางก่อน ทำให้ต้องติดตามมาช่วยเหลือ ดูแล ปกป้อง คุ้มครอง
4. เนื่องจากมีการตัดไม้ทำลายป่ากันมาก ต้นไม้ใหญ่ ๆ ถูกโค่นทำลาย เจ้าซึ่งเคยสิงสถิตอยู่จึงไม่มีที่อยู่อาศัย ต้องมาจับทรงในร่างมนุษย์ และเมื่อจับทรงแล้ว ก็พยายามช่วยเหลือมนุษย์ไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ร่างทรง

ในการทรงเจ้านั้น จะต้องใช้ร่างทรงเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างเจ้ากับมนุษย์ ซึ่งไม่ว่าใครก็ได้ที่สามารถจะเป็นร่างทรง แต่ผู้ที่จะถูกเลือกให้เป็นร่างทรงนั้น จะต้องมีความสมบัติบางอย่าง โดยอาจแบ่งเป็น 2 ประการ คือ

ประการแรก ผู้ที่จะเป็นร่างทรงได้จะต้องเป็นคนดี ประพฤติดี และรักษาศีล

ประการที่สอง ผู้ที่จะเป็นร่างทรงได้ อาจไม่จำเป็นต้องเป็นคนดี แต่จะเป็นผู้ที่ถูกกำหนดหรือถูกเลือกโดยเจ้าที่มาจับทรงเอง ซึ่งก็มีหลายเหตุผลด้วยกัน เป็นต้นว่า ร่างทรงกับเจ้าเคยมีความผูกพันกันมาก่อน หรือเจ้าอาจจะเลือกมาจับทรงในร่างทรงที่มีลักษณะคล้ายคน เช่น หากเจ้าชอบความสงบ ก็จะมาจับทรงคนที่มินิสัยรักความสงบ เหล่านี้เป็นต้น

ก่อนที่จะพบว่า เจ้าจะมาจับทรงนั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว ร่างทรงจะมีอาการเจ็บป่วยอย่างรุนแรง ซึ่งไม่สามารถรักษาหายไม่ว่าจะเป็นทางแพทย์สมัยใหม่ หรือวิธีทางไสยศาสตร์ก็ตาม อาการป่วยนี้อาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตหรือเกือบเสียชีวิตได้ ต่อเมื่อมีการพบอาจจะโดยพระสงฆ์ หมอคุณ หรือผู้ที่เคยเป็นร่างทรงอยู่ก่อนแล้วว่า มีเจ้าต้องการมาจับทรง และมีการยอมรับเป็นร่างทรงแล้ว อาการป่วยเหล่านั้นก็จะทุเลาและหายขาดได้ในที่สุด แต่ในบางกรณี การเป็นร่างทรงอาจเริ่มมาจากความรู้สึกเสียใจ หรือกดดันกับเหตุการณ์เลวร้ายบางอย่างที่เกิดในชีวิต และรู้สึกน้อยใจที่เจ้าที่ตนนับถือไม่ให้ความช่วยเหลือ จึงเกิดการตัดพ้อต่อว่าเจ้า จนในที่สุดมีความรู้สึกที่เจ้าได้มาโปรดและต้องการให้ตนเป็นร่างทรงเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นต่อไป

ในส่วนของการยอมรับเป็นร่างทรงนั้น ผู้ที่เป็นร่างทรง ไม่ได้มีหน้าที่เพียงการเป็นร่างให้เจ้าจับทรงเท่านั้น แต่จะต้องประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่กำหนด เช่น ห้ามรับประทานอาหารที่ผู้อื่นรับประทานก่อนแล้ว และก่อนที่ร่างทรงจะรับประทานอาหารทุกครั้ง ร่างทรงต้องเชิญเจ้ามารับประทานก่อน เป็นต้น นอกจากนี้ร่างทรงยังมีหน้าที่บูชาสักการะหิ้งเจ้า (จะเป็นที่ประทับของเจ้าที่มาเจ้าทรง) เป็นประจำ ต้องจัดงานไหว้ครูประจำปีทุกปี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นภาระที่ผู้เป็นร่างทรงต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ แม้จะพ้นจากสภาพการเป็นร่างทรงแล้วก็ตาม อีกหน้าที่หนึ่ง คือ การเข้าทรงเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือ รักษาโรค หรือให้คำปรึกษา ฯลฯ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บทบาทของการทรงเจ้าดำรงอยู่ในสังคมได้

ที่กล่าวมานี้ เป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทรงเจ้า และร่างทรงโดยสังเขป ซึ่งไม่ว่าความเชื่อเรื่องการทรงเจ้าจะถูกมองว่าเป็นเรื่องของความงมงาย หรืออาการป่วยทางจิต แต่ก็ยังพบว่า ในสังคมไทยมีผู้เชื่อดีอ ศรัทธาเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นจำนวนไม่น้อย และมีอยู่ทั่วไปในทุกส่วนของประเทศ ซึ่งที่จังหวัดนครปฐม ก็เป็นจังหวัดที่มีความนิยมเกี่ยวกับการทรงเจ้ามานาน ดัง

จะเห็นได้จากการที่มีสถานที่ทรงเจ้าและมีผู้เป็นร่างทรงอยู่มากมายทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกทำการศึกษาบทบาทและพฤติกรรมการทรงเจ้าที่ดำเนินเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม เพราะเป็นสถานที่ทรงเจ้าที่มีชื่อเสียง และเป็นที่ศรัทธาของชาวนครปฐม และจังหวัดใกล้เคียงมากที่สุดแห่งหนึ่ง

บทที่ ๓

ประวัติและสภาพทั่วไปของจังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนใต้ของประเทศ ไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ลงมาทางใต้ตามทางรถไฟ 64 กิโลเมตร ตามถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร และตามถนนปิ่นเกล้า - นครชัยศรี 49 กิโลเมตร คำว่า นครปฐม นั้น มีผู้ตั้งข้อสันนิษฐานถึงที่มาหลายความคิดเห็นด้วยกัน คือ

1. เป็นเมืองที่มีพระปฐมเจดีย์ คือ เจดีย์องค์แรกของพระพุทธศาสนา ครั้นพระเจ้าอโศกมหาราชส่งพระโสณเถระ กับ พระอุตตระเถระเข้ามาเผยแผ่ศาสนาพุทธในเมืองไทย
2. มาจากคำว่า ปะถม หมายถึง น้ำไหลพาเอาดินโคลนตมมาทับถมและมีทองคำธรรมชาติเป็นผงเป็นก้อนผสมมาด้วย เรียกว่า ถมทอง (เถิบทอง) ปะ หมายถึง โคลนตมไหลมาทับชั้นบนอีกชั้น เรียกว่า ปะ จึงเป็นปะถม ต่อมาได้เป็นชื่อ พระปฐมเจดีย์ เพราะเป็นเจดีย์องค์แรก

นครปฐม นับเป็นจังหวัดที่เก่าแก่มีประวัติอันยาวนาน และเจริญรุ่งเรืองมีสภาพเป็นเมืองเรื่อยมาแต่โบราณ ศึกษาได้จากโบราณสถาน - โบราณวัตถุที่ยังเหลือเป็นพยานหลักฐานให้เห็นในปัจจุบัน เช่น พระปฐมเจดีย์องค์เดิม พระธรรมจักรกับกวางหมอบ พระสถูป จารึกพระธรรมภาษามคธ เป็นต้น

ประวัติความเป็นมาของนครปฐม อาจแบ่งตามยุคสมัยได้ดังนี้ คือ

สมัยสุวรรณภูมิ แผ่นดินบริเวณที่เมืองนครปฐมตั้งอยู่ เดิมเป็นที่ราบต่ำและเคยเป็นทะเลมาแล้ว ต่อมาเกิดการขึ้นเนินเพราะแม่น้ำได้พัดพาเอาดินตะกอนและสิ่งต่าง ๆ มาทับถมอยู่เป็นเวลานาน อาณาบริเวณนี้จึงเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การตั้งบ้านเรือนทำมาหากิน นครปฐมเดิมจึงเป็นเมืองที่อยู่ริมทะเลและเจริญรุ่งเรืองมาในสมัยต้นพุทธกาล ชาวอินเดียได้ทำการติดต่อค้าขายเป็นประจำโดยทางเรือกับชาวพื้นเมือง ด้วยเหตุนี้ชาวพื้นเมืองในแคว้นสุวรรณภูมิ จึงได้รับอิทธิพล ทางด้านศาสนา ธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนภาษา มาจากชาวอินเดีย

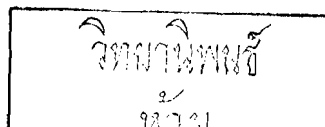
มด
1/03
2538
001

สมัยทวารวดี นครปฐมเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยแรกสร้างพระปฐมเจดีย์ คือราว พ.ศ. 300 เคยมีอำนาจสูงสุด และเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดี เมื่อประมาณ พ.ศ. 1000 - 1200 ในสมัยนั้นมีการสร้างปูชนียสถานที่ใหญ่โตไว้เป็นจำนวนมาก และยังเหลือเป็น พยานอยู่หลายอย่าง เช่น วัดพระประโทนเจดีย์ วัดพระเมรุ วัดพระงาม และวัดคอนชาวม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุ ได้แก่ เครื่องประดับร่างกายสตรี ทำด้วยดินเผาและทอง และรูปปั้นชาวต่างประเทศ ซึ่งทำให้สันนิษฐานได้ว่า ชาวทวารวดีมีการติดต่อกับประเทศอื่น เช่น ประเทศจีน

สมัยอยุธยา นครปฐมมีอำนาจอยู่ประมาณ 200 ปี แล้วจึงเสื่อมลง เนื่องจาก พวกขอมมีอำนาจมากขึ้น และเข้ายึดครองอาณาจักรทวารวดี ครั้นถึงปี พ.ศ. 1800 ตรงกับยุค สมัยที่สุโขทัยเรืองอำนาจ และสามารถยึดอำนาจจากขอมได้ นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างเรื่อย มา เพราะสาหร่ายน้ำเกิดเปลี่ยนทิศทางใหม่ ไหลห่างจากตัวเมืองไปมาก หรือเป็นเพราะเจ้าเมืองยก ท้าไปช่วยปราบขอมที่สุพรรณ ไทตอนเหนือทำให้ขาดผู้ปกครองเมือง จนกระทั่งมาถึงสมัย อยุธยา ในสมัยของของพระบรมไตรโลกนาถ นครปฐมถูกจัดให้มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นใน มี ลำดับชั้นของเมืองเป็นเมืองจัตวา ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระองค์ทรงตั้งพระนาม เมืองนครปฐมใหม่ โดยเรียกชุมชนที่ตำบลท่านา ริมแม่น้ำท่าจีน ว่า เมืองนครชัยศรี การที่เลือก ชุมชนตำบลท่า ริมแม่น้ำท่าจีน และตั้งเป็นเมืองนครชัยศรีขึ้นมาใหม่ คงเนื่องจากบริเวณพระปฐม เจดีย์อันเป็นศูนย์กลางของนครปฐมเดิมคงจะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่มากและกลายเป็นที่รกร้าง กลาย เป็นที่คอนที่ป่าและขาดน้ำ จึงเป็นการยากที่จะปฏิสังขรณ์หรือรื้อฟื้นเมืองนครปฐมเป็นที่ตั้งเมือง ได้อีก

สมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นครปฐมเป็นหัวเมืองขึ้นอยู่ กรมท่า ครั้นเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะยังทรงผนวชอยู่ ได้เสด็จทรงคัมมา พบพระปฐมเจดีย์ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างพระเจดีย์ครอบสถูปองค์เดิมไว้ และบูรณะ ปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์เสียใหม่ และให้บุคคลลงเจดีย์บูชาและคลองมหาสวัสดิ์เพื่อการ คมนาคม ครั้นถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการสร้างทางรถไฟสายใต้ จึงโปรดให้ย้ายเมืองจาก ตำบลท่านา อำเภอนครชัยศรี มาตั้งบริเวณองค์พระปฐม เจดีย์เหมือนสมัยก่อน หลังจากนั้นก็มีราษฎรอพยพเข้ามาอยู่กันหนาแน่นขึ้น นครปฐมจึงเป็น เมืองมาจนทุกวันนี้

012000

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้สร้างพระราชวังสนามจันทร์ขึ้น เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐาน โปรดฯให้ตัดถนนเพิ่มอีกหลายสาย สร้างสะพานเจริญศรัทธาข้ามคลองเจดีย์บูชาขึ้น ต่อมาได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครชัยศรี เป็น “นครปฐม” เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2456 แต่ชื่อมณฑล ยังคงเรียกว่า มณฑลนครชัยศรี อยู่จนกระทั่งยุบเลิกในสมัยรัชกาลที่ 7 ในปัจจุบันนครชัยศรีมีฐานะเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครปฐม

อาณาเขต

จังหวัดนครปฐมมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทรน้อย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และเขตคลองห้า เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และอำเภอท่ามะกา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดนครปฐม มีประมาณ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,355.204 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำท่าจีนหรือแม่น้ำนครชัยศรีไหลผ่านจากทางเหนือลงมาทางใต้ ส่วนทางตอนเหนือและทางตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดเป็นที่ดอน ในฤดูร้อนค่อนข้างแห้งแล้ง ป่าไม้ที่มีอยู่ในบางส่วนของพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่งและป่าไม้เบญจพรรณ ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างร้อน อุณหภูมิโดยเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายน และต่ำสุดในเดือนมกราคม

การปกครอง

ปัจจุบันจังหวัดนครปฐม แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ

ดังนี้

1. อำเภอเมืองนครปฐม ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2439
มีพื้นที่ทั้งหมด 417.440 ตารางกิโลเมตร
2. อำเภอกำแพงแสน ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2449
มีพื้นที่ทั้งหมด 405.019 ตารางกิโลเมตร
3. อำเภอนครชัยศรี ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2452
มีพื้นที่ทั้งหมด 260.002 ตารางกิโลเมตร
4. อำเภอดอนตูม ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2508
มีพื้นที่ทั้งหมด 171.354 ตารางกิโลเมตร
5. อำเภอบางเลน ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2439
มีพื้นที่ทั้งหมด 588.836 ตารางกิโลเมตร
6. อำเภอสามพราน ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2439
มีพื้นที่ทั้งหมด 249.347 ตารางกิโลเมตร
7. กิ่งอำเภอพุทธมณฑล ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2534
มีพื้นที่ทั้งหมด 76.329 ตารางกิโลเมตร

สภาพสังคม

จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมแล้ว จัดเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ทั้งสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ โดยอาจแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ด้านการศึกษา

เนื่องจากนครปฐม เป็นจังหวัดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี จึงเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับชั้นอนุบาล ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ ยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน โรงเรียนการบินกำแพงแสน โรงเรียนตำรวจภูธร 7 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน นอกเหนือจากสถาบัน

การศึกษาต่าง ๆ ยังมีห้องสมุดประชาชน และตามหมู่บ้านตำบลต่าง ๆ ก็จะมีการจัดที่สำหรับอ่านหนังสือ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ประชาชนอีกด้วย

- ด้านสาธารณสุข

ในด้านสาธารณสุขของนครปฐม จัดว่ามีความเจริญใกล้เคียงกับกรุงเทพฯ เพราะในจังหวัดนครปฐมมีสถานบริการสาธารณสุขทั้งของรัฐและเอกชน โดยมีโรงพยาบาลศูนย์ สถานีอนามัย สถานบริการสาธารณสุขชุมชน โรงพยาบาลเอกชน และคลินิกแพทย์เฉพาะทาง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีร้านขายยาแผนปัจจุบันที่มีเภสัชกรเป็นผู้ถือใบอนุญาตอยู่ทั่วไป

- ด้านศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่ในนครปฐมมีการนับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดอยู่มากถึง 187 แห่ง และมืองค์พระปฐมเจดีย์เป็นโบราณสถานคู่บ้านคู่เมืองมาช้านาน งานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จัดขึ้นเป็นประจำในจังหวัดนครปฐมก็ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น งานแห่เทียนพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น สำหรับศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาคริสต์ และ อิสลาม มีผู้นับถืออยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อย

สภาพเศรษฐกิจ

ในจังหวัดนครปฐม ประชาชนมีการประกอบอาชีพกันหลากหลาย ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เนื่องจากสภาพที่ตั้งและลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ลุ่ม มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน ไม่มีภูเขา พื้นที่จึงเหมาะกับการเกษตรกรรม ในนครปฐมจะมีการทำนาจำนวนมาก และทำในทุุกอำเภอ โดยเฉพาะในบริเวณที่มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่าน รองลงมาคือ การทำไร่ โดยมีพืชไร่ที่สำคัญ คือ อ้อย การทำสวนผลไม้ ซึ่งผลไม้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีของนครปฐม คือ ส้มโอและมะพร้าวน้ำหอม โดยจะมีการปลูกกันมากที่อำเภอนครชัยศรี และอำเภอสามปราชญ์ การทำสวนพืชผัก ก็มีการปลูกกันโดยทั่วไป ทั้งเพื่อบริโภคในจังหวัดและส่งขายยังจังหวัดใกล้เคียง การทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ โดยเฉพาะกล้วยไม้พันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งกำลังได้รับความนิยมทั้งตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ

สำหรับอาชีพเลี้ยงสัตว์ ก็เป็นอาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่ง โดยเฉพาะการเลี้ยงสุกร จังหวัดนครปฐมมีชื่อเสียงและจัดเป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงสุกรมากที่สุด ส่วนสัตว์อื่น ๆ ที่มีการเลี้ยงรองลงมา ได้แก่ โค กระบือ ปลา และกุ้งชนิดต่าง ๆ อาชีพอุตสาหกรรม ก็เป็นอาชีพที่กำลังเข้ามามีบทบาทกับคนนครปฐมมาก มีประชาชนจำนวนไม่น้อยทำงานอยู่โรงงานอุตสาหกรรม เพราะในปัจจุบัน โรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภทกำลังขยายตัวอยู่ในนครปฐมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณอำเภอสามพราน

นอกจากนี้ จากการที่ประชาชนส่วนหนึ่งในจังหวัดนครปฐม มีเชื้อสายจีน (ซึ่งสันนิษฐานว่าอพยพมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5) อาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพที่ชาวจีนนิยม จึงเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้และฐานะทางเศรษฐกิจให้แก่คนนครปฐมได้ค่อนข้างดีทีเดียว

ศาสนาและความเชื่อของประชาชนในจังหวัดนครปฐม

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ได้ศึกษาเรื่อง คติความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในจังหวัดนครปฐม ได้แบ่งความเชื่อของชาวนครปฐมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. คติความเชื่อเดิม คือ คติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย ได้แก่ ความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยม ซึ่งปรากฏชัดในเรื่องเจ้าที่ คนไทยในนครปฐมซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีนจะนิยมทำพิธีไหว้เจ้าที่ที่ศาลพระภูมิ นอกจากนี้ ชาวนครปฐมยังนิยมการทรงเจ้าอีกด้วย

2. คติความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาของคนไทยในนครปฐมส่วนใหญ่ ปฏิบัติไปตามประเพณีโดยขาดความเข้าใจในแก่นแท้ของพระธรรม เช่น ชาวนครปฐมนิยมให้ลูกหลานบวช และจะมีพิธีที่ใหญ่โต และนิยมจัดขบวนแห่นาครอบองค์พระปฐมเจดีย์ ส่วนการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พบว่า ประชาชนนิยมทำบุญในวันเข้าพรรษามากที่สุด เป็นเพราะต้องทำบุญในช่วงที่ลูกหลานบวชเป็นพระสงฆ์อยู่นั่นเอง เป็นต้น

3. ความเชื่อและการปฏิบัติในศาสนาแบบจีน เนื่องจากชาวจีนอพยพมาอยู่ในจังหวัดนครปฐมมีจำนวนค่อนข้างมาก และยังมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อของชาวจีนแต่ดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด เช่น พิธีกินเจเดือนเก้า พิธีสารทจีน พิธีตรุษจีนซึ่งเป็นเทศกาลปีใหม่ของจีน เป็นต้น

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว อาจนำมาอธิบายถึงที่มาและที่ไปได้ว่า แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดนครปฐม จะมีการนับถือศาสนาพุทธ แต่พฤติกรรมและการประกอบพิธีกรรมบางอย่างก็ยังคงเกี่ยวข้องกับค่านับถือผี ทั้งตามความเชื่อแบบจีนและแบบไทย เพราะประชาชนส่วนหนึ่งในนครปฐมมีเชื้อสายจีน ซึ่งสืบเนื่องมาจากในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงโปรดให้มีการสร้างทางรถไฟสายใต้ขึ้น จึงเป็นเหตุให้มีราษฎรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เป็นเมืองนครปฐมในปัจจุบันกันอย่างหนาแน่น พวกที่อพยพมาส่วนหนึ่งในนั้นก็เป็พวกชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยภายหลังจากที่ประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ประชาชนส่วนหนึ่งในจังหวัดนครปฐม จึงสืบเชื้อสายมาจากจีน

ชาวจีนเป็นพวกที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และความเชื่อที่สืบเนื่องกันมานาน และสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชาวจีนแตกต่างจากชนชาติอื่น ก็คือ ไม่ว่าจะอพยพหรือโยกย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใด ก็ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมและความเชื่อเดิมของตนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติและวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ (ฟริน่า บลูมฟิลด์ 2533 หน้า 56) คนจีนมักจะเชื่อว่าวิญญาณของสรรพสิ่งต่าง ๆ นั้น มีอำนาจเหนือมนุษย์ และสามารถคลั่งคลุ้มให้เกิดความเป็นไปได้ทั้งในทางดีและร้าย ความเป็นไปในชีวิตหลาย ๆ อย่างของชาวจีนจึงมักเชื่อกันว่าเกิดจากการกระทำของวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้นว่า หากเกิดความผิดปกติขึ้นในครอบครัวหรือกิจการงาน (โดยเฉพาะเรื่องการค้าขายซึ่งเป็นอาชีพที่ชาวจีนนิยม) คนจีนก็มักจะทำการเซ่นไหว้ สวดอ้อนวอน บนบานเจ้าต่าง ๆ ที่ตนนับถือ เพื่อขอให้เหตุการณ์ดีขึ้น หรือบางครั้งอาจมีการไปหาผู้ที่เชี่ยวชาญในการติดต่อกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์เพื่อสอบถามถึงสาเหตุของความผิดปกตินั้น ๆ รวมถึงวิธีแก้ไข ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ก็คล้ายกับความเชื่อที่มีอยู่เดิมในสังคมไทย (ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความเชื่อของชาวนครปฐมเป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากการปลูกฝังและถ่ายทอดมาตามแบบของชาวจีนและสอดคล้องกันกับความเชื่อเดิมของคนไทย ดังจะเห็นได้จาก พฤติกรรมการไหว้พระภูมิเจ้าที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยนิยมปฏิบัติกันมานาน เมื่อถึงสำคัญของชาวจีน เช่น วันตรุษ วันสารท คนจีนก็จะไหว้เจ้าที่ตามแบบไทยโดยจัดของเซ่นไหว้ตามแบบจีนแต่ไปไหว้ที่ศาลพระภูมิ เป็นต้น และความเชื่อที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวนครปฐม คือ ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ ผี และวิญญาณต่าง ๆ

เนื่องจากความเชื่อเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง และมันก็สัมพันธ์อย่างยิ่งกับเรื่องของเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ โดยอาชีพที่คนนครปฐมนิยมก็คือ การเกษตรกรรมและการค้าขาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ยังต้องอาศัยพึ่งพาธรรมชาติที่ผันแปร ไปอยู่ตลอดเวลา ความไม่แน่นอน การไม่สามารถคาดการณ์อะไรได้เลย จึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นอย่างไม่สามารถเลี่ยงได้ การไขว่คว้าหาหลักยึดเหนี่ยวบางอย่างตามแบบที่เคยปฏิบัติกันมา ที่เรียกว่า ลักษณะสังเคราะห์นิยม ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของชาวจีน ที่เชื่อกันว่า อะไรก็ตามถ้าปฏิบัติแล้วจะเป็นผลดี แก่ตนก็จะปฏิบัติตามได้โดยง่าย เช่น ในรูปของ การเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบนบานศาลกล่าว ตลอดจนการเข้าหาเจ้าโดยผ่านร่างทรง จึงยังคงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิต ซึ่งจุดนี้เองที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่เปิดโอกาสให้พฤติกรรมการทรงเจ้าในนครปฐมกลายเป็นสิ่งที่มิพบเทาอย่างมากกับชาวนครปฐม

บทที่ ๔

ทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม

จากสภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจของนครปฐม ที่ค่อนข้างจะเป็นสังคมเมืองที่มีทั้งความเจริญ ความหลากหลาย และซับซ้อนนั้น การดำรงชีวิตของคนนครปฐม จึงต้องมีทั้งการแข่งขัน คำนวณ เพื่อให้มีชีวิตรอดได้ในสังคม ความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นคง และไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต ย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แม้จะมีพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่บ่มเพาะจิตใจ แต่นั่นก็ไม่อาจสร้างความรู้สึกร่มเย็นในการดำรงชีวิตได้ ความเชื่อบางอย่างที่สั่งสมมาเนิ่นนาน จึงเข้ามาบ่มบพาทผสมผสานไปกับการนับถือศาสนาอย่างกลมกลืน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ ชาติ ภพ และความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏออกมาในหลายรูปแบบ และ “การทรงเจ้า” ก็เป็นความเชื่ออีกรูปแบบหนึ่งที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครปฐม และดูเหมือนจะมีบทบาทกับการดำเนินชีวิตของคนนครปฐมไม่น้อย

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้และใกล้ชิดกับเรื่องการทรงเจ้า พบว่า ในเขตจังหวัดนครปฐมนั้นมีผู้ที่เป็ร่างทรงอยู่เป็นจำนวนมาก และมีอยู่ทั่วไปในทุกพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นในชนบทหรือในตัวเมือง บางรายเป็นร่างทรงแต่ไม่ได้ให้บริการ บางรายก็ให้บริการไปด้วยและประกอบอาชีพอื่นควบคู่ไปด้วย ในขณะที่บางรายยึดการเข้าทรงเพื่อให้บริการเป็นอาชีพหลักกันเลยทีเดียว

ลักษณะของการทรงเจ้าในจังหวัดนครปฐมในสถานที่หรือสำนักทรงต่าง ๆ ก็ไม่แตกต่างกันนัก และสาเหตุที่มีผู้มารับบริการส่วนใหญ่ก็จะคล้าย ๆ กันคือ มักจะมาเพราะความเดือดร้อนทั้งทางกายและทางใจ แต่อาจจะแตกต่างกันตรงความสามารถในการให้บริการของร่างทรงและจำนวนของผู้ที่ไปขอรับบริการ แต่ไม่ว่าจะอย่างไร การที่ยังคงมีผู้ให้ความเชื่อถือและไปขอรับบริการจากผู้ที่เป็นร่างทรงอยู่ ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า พฤติกรรมการทรงเจ้าในจังหวัดนครปฐมยังคงได้รับความนิยมอยู่มาก

ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นสถานที่ทรงเจ้าแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐมที่มีชื่อเสียงมากและเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีของชาวนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียงจึงมีผู้นิยมมารับบริการที่ตำหนักแห่งนี้กันมาก

ที่ตั้งและสภาพทั่วไปของตำหนักฯ

ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 3 บ้านหนอง-กระแช่ ตำบลโพรงมะเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม การเดินทางไปยังตำหนักนั้น ทำได้โดย การขึ้นรถโดยสารประจำทางสายโพรงมะเดื่อ (สายใน) ที่ทำรถโดยสารประจำทางตลาดนครปฐม นั่งไปลงยังปลายทาง (สุดสาย) โดยจะเสียค่าโดยสาร 5 บาท จากนั้นก็นั่งมอเตอร์ไซด์รับจ้างต่อไปยังตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง ค่าโดยสาร 10 บาท หรือหากไปโดยรถยนต์ส่วนตัว ก็ขับรถไปตามเส้นทางเดียวกับรถโดยสารประจำทาง (โพรงมะเดื่อสายใน) ขับไปจนถึงวัดศรีวิสารวาจา จากนั้นก็เลี้ยวขวา จะเห็นตำหนักอยู่ทางซ้ายมือ

จากการสัมภาษณ์บิดาของผู้ที่เป็นร่างทรง ซึ่งเป็นคนจีน อายุประมาณ 74 ปี ได้ความว่า ตำหนักแห่งนี้สร้างขึ้นหลังจากที่ลูกสาวของตนยอมรับเป็นร่างทรงของเจ้าพ่อหลักเมือง พื้นที่บริเวณที่เป็นตำหนักในปัจจุบัน เดิมมีเพียงบ้านสำหรับอยู่อาศัยของตนและครอบครัว มีสวนผักและคอกหมู เมื่อลูกสาวต้องเป็นร่างทรง คอกหมูจึงถูกรื้อไป (ด้วยเหตุผลที่ว่าเจ้าพ่อขอให้อำนาจ เพราะไม่ต้องการให้ประกอบอาชีพเลี้ยงหมูต่อไป) เหลือเพียงบ้านและสวนผัก พื้นที่ส่วนที่เคยทำเป็นคอกเลี้ยงหมู ถูกสร้างเป็นตำหนักเจ้าพ่อหลักเมืองแทน

แต่เดิมนั้น ตำหนักไม่ได้เป็นอย่างที่เห็นในปัจจุบัน จะมีเพียงองค์หลักเมือง (ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับหลักเมืองที่กรุงเทพฯ และสร้างโดยผู้ที่เลื่อมใส ศรัทธา) องค์เดียว ส่วนตัวตำหนักที่ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธี มีลักษณะคล้ายศาลาโล่ง ๆ ไม่มีฝาผนัง ต่อมาเมื่อมีผู้มารับบริการและเชื่อถือศรัทธาเพิ่มมากขึ้น ตำหนักและองค์หลักเมืองจึงได้รับการบูรณะใหม่ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2520 โดยการบริจาคและความร่วมมือของบรรดาลูกศิษย์และผู้เลื่อมใสเจ้าพ่อหลักเมือง จนมีลักษณะใหญ่โต สวยงาม อย่างที่เห็นในปัจจุบัน

ในตำหนัก นอกจากจะมีองค์หลักเมืองแล้ว ทางด้านขวาขององค์หลักเมืองยังเป็นที่ประดิษฐานของเทวรูปพระพรหม ส่วนทางด้านซ้าย เป็นที่ประดิษฐานของเทวรูปกุมารทอง นอกจากนี้ ทางผนังฝั่งซ้าย ยังมีพระพุทธรูปสมเด็จพระพุทธโคดม ประดิษฐานอยู่ด้วย ในบริเวณใกล้เคียงกับตำหนัก มีศาลาขนาดใหญ่โถงหลังหนึ่ง ภายในนั้นมีจอมปลวก และมีรูปกุมารทองหลายองค์ ซึ่งมีทั้งที่อยู่ในลักษณะที่จอมปลวกทับอยู่ มีกุมารทองนั่ง กุมารทองยืน และยังมี

ของเล่นเด็ก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของเล่นของเด็กผู้ชาย เช่น รถยนต์ รถบรรทุก ปืน ที่ทำด้วยพลาสติก ฯลฯ จากการสอบถาม พบว่า ของเล่นเหล่านี้ เป็นของที่นำมาสักการะกุมารทองนั่นเอง

ส่วนบริเวณด้านหลังของตัวดำหนัก จะเป็นที่พักของร่างทรง มีป้ายติดอยู่เหนือประตูว่า “อาศรมสุขุมบดี อัมพรสถาน” ซึ่งสร้างโดยลูกศิษย์ของเจ้าพ่อเช่นกัน

ประวัติของร่างทรงโดยสังเขป

สำหรับร่างทรงของเจ้าพ่อหลักเมืองที่ดำหนักแห่งนี้ เป็นหญิงวัยกลางคน อายุ 40 ปีเศษ ร่างทรงผู้นี้เป็นบุตรคนที่ 4 ของครอบครัว จากจำนวนพี่น้องทั้งหมด 7 คน ลักษณะอุปนิสัยทั่วไปของร่างทรง เป็นผู้มีอัธยาศัยดี ก่อนข้างสุขุม ฐานะเดิมค่อนข้างยากจน เพราะครอบครัวประกอบอาชีพทำสวนผักและเลี้ยงหมู

สาเหตุที่เป็นร่างทรง เริ่มมาจาก เมื่อมีอายุได้ 12 ปี เกิดมีอาการเจ็บป่วย ซึ่งหาสาเหตุไปพบ มีการพาไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันหลายครั้ง แต่ก็ไม่ประสบผล และเนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน บิดาของร่างทรงจึงแก้ปัญหาโดยการนำร่างทรงไปบวชชีที่วัดใกล้บ้าน เป็นเวลานานถึง 7 ปี อาการป่วยที่เคยเป็น ๆ หาย ๆ ก็ไม่มีทีท่าว่าจะทุเลาลง ไม่นานอาการป่วยก็กำเริบ จนบิดาของร่างทรงคิดว่า ร่างทรงคงไม่สามารถมีชีวิตรอดได้ และแล้วในคืนวันหนึ่ง อาการป่วยกำเริบมาก พ่อแม่ ญาติพี่น้องทุกคน เชื่อว่าร่างทรงเสียชีวิตไปแล้ว แต่อยู่ ๆ พี่ชายของร่างทรงได้เหลือบไปเห็นนิ้วของร่างทรงยังกระดิกอยู่ จึงเรียกบิดาและเพื่อนบ้านมาดู เพื่อนบ้านคนหนึ่งซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเจ้าตั้งข้อสังเกตว่า อาจจะมีเจ้ามาจับทรง พร้อมทั้งแนะนำให้บิดาของร่างทรงลองจุดธูปกลางแจ้ง หลังจากจุดธูปไม่นาน ร่างทรงก็ได้สติ และพูดว่า “อิน้อยจะเป็นคนใหญ่” ซึ่งบิดาของร่างทรงก็ไม่เข้าใจว่าหมายถึงอะไร ต่อมาจึงทราบว่ามีวิญญาณของเจ้าพ่อหลักเมืองต้องการมาโปรด (มาช่วยให้รอดชีวิต) และต้องการให้เป็นร่างทรง เนื่องจากไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อน ในตอนแรกบิดาของร่างทรงก็ไม่เต็มใจนักที่จะให้ลูกสาวเป็นร่างทรง แต่ด้วยความจำเป็นที่ต้องการให้ลูกสาวมีชีวิตอยู่และหายจากอาการป่วย จึงยอมรับให้ลูกสาวเป็นร่างทรง และพาออกจากวัดกลับมาอยู่บ้าน หลังจากที่มีการยอมรับเป็นร่างทรงแล้วอาการป่วยก็หายไปที่สุด

ต่อมาไม่นาน มีคนในละแวกบ้านเกิดเจ็บป่วย รักษามาเป็นเวลานานก็ไม่หาย จึงพามาให้ร่างทรงของเจ้าพ่อรักษา ผลปรากฏว่า ร่างทรงทำการรักษาได้สำเร็จ จากนั้นชื่อเสียงเกี่ยวกับความสามารถในการรักษาอาการป่วยจึงแพร่สะพัดออกไป ผู้คนจากบริเวณใกล้เคียงพากันมาราบไหว้บูชา ขอรับการรักษา ไม่นานนัก การทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้ ก็เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป และมีผู้คนทั้งจากตัวเมืองนครปฐม จังหวัดใกล้เคียง หรือแม้แต่จังหวัดทางภาคใต้หลังไหลเข้ามาใช้บริการกันมากมาย

ร่างทรงผู้นี้ เป็นร่างทรงคนแรกและคนเดียวของตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม และเป็นร่างทรงมาแล้วประมาณ 20 ปีเศษ สถานภาพปัจจุบันคือ โสด

ดังได้กล่าวแล้วว่า ร่างทรงคนหนึ่งสามารถเป็นร่างให้เจ้าจับทรงได้มากกว่า 1 องค์ ร่างทรงของเจ้าพ่อหลักเมืองก็เช่นกัน นอกจากจะเป็นร่างให้เจ้าพ่อหลักเมืองประทับทรงแล้ว ยังเป็นร่างทรงของกุมารทองและแปะกงอีกด้วย

การประกอบพิธีกรรม

การเข้าทรงสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ การเข้าทรงประเภทพรหม การเข้าทรงประเภทเทพ และการเข้าทรงประเภทจิ้น สำหรับที่ตำหนักแห่งนี้ แม้ร่างทรงจะเป็นร่างให้เจ้าถึง 3 องค์ แต่เจ้าองค์ที่ถือว่าใหญ่ที่สุด คือ เจ้าพ่อหลักเมือง ดังนั้น การเข้าทรงที่นี่จึงจัดเป็นการเข้าทรงประเภทเทพ

การเข้าทรงประจำวัน

ที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้ เจ้าพ่อหลักเมืองจะลงมาประทับทรง (เข้าทรง) ทุกวัน ยกเว้นวันซึ่งตรงกับวันพระ เพราะผู้คนจะหลังไหลกันมาขอความช่วยเหลือจากเจ้าพ่อไม่ขาดสาย โดยเฉพาะวันจันทร์และวันอาทิตย์ บรรดาผู้มารับบริการจะมารอกันตั้งแต่เช้าประมาณ 8.00 น. วันธรรมดาส่วนใหญ่จะทยอยกันมาเรื่อย ๆ ส่วนวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน ซึ่งเป็นวันประกาศผลสลากกินแบ่งรัฐบาล ผู้คนก็มีมาบ้างแต่ไม่มากเท่าวันธรรมดา และวันเสาร์ - วันอาทิตย์

เวลาประทับทรงส่วนใหญ่ จะอยู่ในราวเวลาประมาณ 10.00 - 11.00 น. แต่หากวันไหนมีผู้มารับบริการมาก เจ้าพ่อก็จะมาประทับทรงเร็วขึ้น ซึ่งอันที่จริงแล้วการที่เจ้าพ่อจะลงเร็วหรือช้า ก็ขึ้นอยู่กับการจัดรูปอัญเชิญด้วย กล่าวคือ เมื่อผู้มารับบริการมาถึงก็จะมีการจัดรูปบูชาพระพุทธรูปพระพุทธรูปโคดม องค์หลักเมือง เทวรูปกุมารทอง และ เทวรูปพระพรหม ที่ละ 3 ดอก และที่หน้าตำหนักอีก 3 ที่ ที่ละ 1 ดอก รวมทั้งหมด 15 ดอก ซึ่งรูปเหล่านั้นนอกจากจะเป็นการจัดเพื่อบูชาแล้ว ยังถือเป็นการจัดเพื่ออัญเชิญ (เรียก) เจ้าพ่อหลักเมืองอีกด้วย หากวันไหนคนมาก รูปที่จัดก็จะมาก เมื่อมีรูปมากเข้าเจ้าพ่อก็จะลงมาประทับทรงเร็ว เพราะว่ามีผู้มารับการช่วยเหลือมาก ในบางวันหากมีผู้มารับบริการไม่มากนักก็จะเป็นที่รู้กันในหมู่ผู้รับบริการด้วยกันว่า ต้องช่วยกันจัดรูปอัญเชิญมาก ๆ เพื่อที่เจ้าพ่อจะได้ลงมาเร็วขึ้นไม่ต้องคอยนาน

จากการสังเกตพบว่า ก่อนที่เจ้าพ่อจะลงมาประทับทรง ร่างทรงก็จะมีการเดิน ขึ้นมาบนตำหนักและพูดคุยกับผู้มารับบริการอย่างเป็นกันเอง หากเป็นผู้ที่มาบ่อย ๆ จะมีการคุยกันอย่างคุ้นเคย ส่วนผู้ที่มาไม่บ่อยนัก ก็จะคุยกันด้วยเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น ดินฟ้าอากาศ สถานการณ์บ้านเมือง เป็นต้น ซึ่งร่างทรงจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพล และเป็นกันเองทุก ๆ คน

สัญญาณที่จะบอกให้ผู้มารับบริการได้ทราบว่า เจ้าพ่อกำลังจะมาแล้ว คือ ร่างทรงจะมีการคลื่นไส้ อาเจียน เสียสติ ส่วนใหญ่จะได้ยินแต่เสียงเพราะร่างทรงจะอยู่หลังตำหนัก เป็นอยู่ประมาณ 15 - 20 นาที บางครั้งอาจเป็นนานถึง 30 นาที ในระหว่างนี้มีมารดาของร่างทรงจะขึ้นมาบนตำหนักทำการปูเสื่อเตรียมเก้าอี้ เตรียมเครื่องทรงของเจ้าพ่อ อันประกอบด้วย เสื่อ แพรแบนสั้น ผ้าถุง (โงงกระเบน) ผ้าคาดศีรษะ ถุงเท้า และรองเท้า (มีลักษณะปลายอนคล้ายกับรองเท้าของกษัตริย์ในสมัยก่อน) ซึ่งเครื่องทรงเหล่านี้ทุกอย่างจะเป็นสีแดงหมด นอกจากนี้ยังมีกำไลข้อเท้า อีกคู่ด้วย เมื่อเจ้าพ่อหลักเมืองลงมาประทับทรงเรียบร้อยแล้ว ร่างทรงก็จะขึ้นมาบนตำหนักมาทำการแต่งตัว (ร่างทรงจะสวมเสื้อยืดและผ้าถุงอยู่ก่อนแล้ว) โดยเริ่มจากสวมเสื้อ สวมผ้าถุงซึ่งจะทำเป็นโงงกระเบน ผูกผ้าคาดศีรษะ สวมถุงเท้า กำไลข้อเท้า และรองเท้าเป็นอย่างสุดท้าย ในขณะที่แต่งตัวอยู่นั้นร่างทรงจะหลับตา มีอาการ ตัวสั่น ปากสั่น และหายใจเสียงดังโดยตลอด เมื่อแต่งตัวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ร่างทรงจะนั่งบนเก้าอี้ (ผู้มารับบริการจะนั่งกับพื้น) หันหน้าเข้าหาองค์หลักเมือง และหันหลังให้ผู้มารับบริการ จากนั้นก็จะทำการสวด เมื่อสวดจบผู้มารับบริการก็จะเริ่มทยอยเข้าไปหาเจ้าพ่อทีละคน สำหรับผู้มารับบริการนั้นไม่มีการจด

ลำดับคิว แต่จะรู้กันเองว่าใครมาก่อนมาก่อนใครมาทีหลัง บางครั้งอาจมีการให้ผู้อื่นแซงคิวเข้าไปหาเจ้าพ่อได้ก่อนหากเห็นว่าเรื่องของตนต้องใช้เวลานาน ก่อนที่จะมาขอรับบริการจากเจ้าพ่อ ผู้มารับบริการจะต้องถวายพานซึ่งใส่ดอกไม้ (ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นดอกอะไร แต่ส่วนใหญ่จะใช้ดอกดาวเรืองและดอกกล้วยไม้ หรือบางครั้งอาจใช้เป็นพวงมาลัยแทนก็ได้) รูปและเทียนพร้อมด้วยเงินอีก 12 บาท (ผู้มารับบริการส่วนใหญ่จะไม่ใส่เงิน 12 บาท แต่จะใส่ธนบัตรใบละ 20 บาทแทน) สำหรับดอกไม้รูปเทียนที่วางนี้ จะนำมาเองหรือใช้ของที่ทางสำนักเตรียมไว้ให้ก็ได้ แต่จากการสังเกต ผู้มารับบริการส่วนใหญ่จะไม่นำดอกไม้รูปเทียนมาเอง แต่จะใช้ของของทางสำนัก ซึ่งนับว่าสะดวกดี เมื่อใส่เงินเรียบร้อยกับถวายพานเจ้าพ่อ โดยการยื่นให้ เจ้าพ่อก็จะรับโดยการแตะที่พานแล้วเลื่อนไปวางบนโต๊ะ จากนั้นก็จะถามไถ่ปัญหาและพูดคุยกัน จนผู้รับบริการพอใจ โดยเฉลี่ยแล้วหากเป็นการมาซักถาม ปรัชญาหรือ พุทธคุณปัญหาธรรมคา ก็จะใช้เวลาประมาณ 15 - 20 นาที ต่อผู้รับบริการหนึ่งราย เมื่อรายแรกผ่านไป รายต่อมาก็จะเข้ามาแล้วทำเหมือนเดิมคือ เอาเงิน 12 บาทใส่ลงในพานเดิมแล้วถวายให้ จากนั้นก็ซักถามพูดคุยได้

หากผู้มารับบริการรักษา ก็อาจทำที่สำนักในเวลานั้นเลย เช่น ผู้มารับบริการบางรายมีอาการปวดหลัง เจ้าพ่อก็จะให้นอนคว่ำแล้วเหยียบ (ตัวอย่างหนึ่งของวิธีรักษา) บริเวณที่ปวด หรือบางรายรู้สึกตัวเองกำลังมีเคราะห์ ก็จะมีการเตรียมดัวมาอบน้ำมันดของเจ้าพ่อเป็นต้น สำหรับบางรายเจ้าพ่ออาจจะให้ของบางอย่างไปกินไปใช้สำหรับรักษา แล้วนัดมาดูแลอีกครั้ง

ในแต่ละวัน เจ้าพ่อจะลงมาประทับทรงเพียงครั้งเดียว คือ ในตอนเช้า หรือ สาย และจะอยู่ให้บริการจนกระทั่งอาจจะเย็นประมาณ 16.00 - 17.00 น. หรืออาจจะถึง 21.00 - 22.00 น. ขึ้นอยู่กับผู้มารับบริการว่ามากแค่ไหน จากนั้นก็จะลอยทรง โดยจะไม่มีการเข้าอีกในวันเดียวกัน กล่าวคือ หากเจ้าพ่อออกจากร่างทรงแล้ว แม้จะมีผู้มารับบริการมา ก็จะไม่มีการลงมาประทับอีก สำหรับการลอยทรง (เจ้าพ่อกำลังจะออกจากร่างทรง) เจ้าพ่อหลักเมืองนั้นจะอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างสงบ คือ ร่างทรงจะล้มฟุบไปเป็นอันเสร็จพิธี

สาเหตุที่มาขอรับบริการ

สาเหตุที่มักมีผู้มาขอรับบริการจากเจ้าพ่อหลักเมืองที่สำนักแห่งนี้ นั้น อาจแบ่งได้ดังนี้

1. มาขอรับการรักษา จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้มารับบริการจำนวนไม่น้อยที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ และรักษาไม่หายโดยวิธีการทางแพทย์ปัจจุบัน จึงมาขอรับการรักษาจากเจ้าพ่อ ในช่วงที่ทำการศึกษานั้น ปัญหาสุขภาพส่วนใหญ่ที่มีผู้มาขอรับการไม่ใช่โรคร้ายแรงนัก เช่น ปวดศีรษะ ปวดหลัง นอนไม่หลับ ปวดเมื่อยตามเนื้อตามตัว ฯลฯ อีกสาเหตุหนึ่งที่มาขอรับการบริการคือ ถูกของเข้า ซึ่งผู้ป่วยส่วนใหญ่จะเชื่อว่าโรคเหล่านั้นรักษาไม่หายโดยวิธีการทางการแพทย์สมัยใหม่ เพราะตนเองจะถูกของหรือไม่ก็ไปสัมผัส หรือพบเห็นสิ่งที่ไม่เป็นมงคลเข้า จึงต้องมาให้เจ้าพ่อรักษา เช่น ผู้ป่วยรายหนึ่ง มีปัญหานอนไม่หลับมาเป็นเวลาติดต่อกันหลายคืน เจ้าตัวบอกว่าตนเองไม่ได้มีปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว หรือ กิจการงาน แต่เชื่อว่าการนอนไม่หลับนั้นมีสาเหตุมาจากกินหนึ่งไปพบเห็นศพคนตายลอยผ่านคลองหน้าบ้านเข้า จากนั้นก็จะเกิดอาการนอนไม่หลับ เป็นอยู่หลายคืนจึงตัดสินใจมาขอรับการบริการจากเจ้าพ่อ ซึ่งเจ้าพ่อก็รักษาโดยการให้อาบน้ำมนต์ที่ดำหนักเพื่อขับไล่สิ่งเลวร้ายที่ได้พบเห็นมา หรืออีกรายหนึ่งที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ เล่าว่า แม่ของเขาป่วยเป็นแผลที่ขามาเป็นเวลานาน รักษาอย่างไรก็ไม่หาย แผลที่เป็นก็นับวันมีแต่จะแย่งลง จนหมอที่รักษายกมือว่าจำเป็นจะต้องตัดขาเพื่อป้องกันการลุกลามของแผล ด้วยความที่ไม่ต้องการให้แม่ถูกตัดขา จึงเสาะหาทุกวิถีทาง จนมีผู้แนะนำให้ลองมาหาเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้ เมื่อมาถึง ตนจึงเล่าอาการป่วยของแม่ของตนให้เจ้าพ่อฟัง จากนั้นเจ้าพ่อก็เคี้ยวหมากให้หนึ่งคำ และให้น้ำหมากนั้นไปให้แม่ของตนรับประทาน พร้อมกับแบ่งส่วนหนึ่งให้ปิดไว้บริเวณที่เป็นแผลเป็นเวลา 3 วัน เมื่อครบกำหนด 3 วัน ปรากฏว่าแผลที่เป็นอยู่มีอาการดีขึ้นจนไม่จำเป็นต้องถูกตัดขา

เจ้าพ่อหลักเมืองไม่เพียงแต่ทำการรักษาด้วยวิธีของเจ้าพ่อเพียงอย่างเดียว แต่บางโรคก็จะแนะนำให้ผู้ป่วยทำการรักษาควบคู่ไปกับวิธีทางแพทย์สมัยใหม่ด้วย จากการสังเกตและสัมภาษณ์เจ้าพ่อจะไม่ปฏิเสธที่จะรักษาไม่ว่าจะเป็นโรคใด แต่หากเห็นว่าไม่มีทางรักษาแน่แล้ว เจ้าพ่อก็จะบอกให้เป็นเรื่องของการ “ทำบุญมาแก้” คือหมคนทางรักษาแล้วแน่นอน ในทางกลับกันหากเจ้าพ่อพูดว่ามีทางรักษา (ไม่ว่าจะโดยวิธีใด) ผู้มารับบริการก็จะมีความหวังและกำลังใจ ดังนั้นการให้การรักษาและการปฏิเสธของเจ้าพ่อ จะมีผลกับผู้มารับบริการมากที่สุด

2. มาขอคำปรึกษาแนะนำ ผู้มาขอรับการบริการจะมีการมาขอคำปรึกษาแนะนำในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว เรื่องครอบครัว กิจการงาน หรืออนาคต ในช่วงที่ทำการศึกษา พบว่า เรื่องเกี่ยวกับการติดต่อซื้อขาย เป็นต้นว่า บ้าน ที่ดิน จะเป็นเรื่องที่มีผู้มาขอคำแนะนำมากที่สุด การมาขอคำปรึกษานั้น อาจมาด้วยตัวเอง หรือให้เพื่อนหรือญาติพี่น้องมาถามให้ก็ได้

ได้ โดยบอก วัน เดือน ปีเกิด และเวลาตกฟาก (เวลาเกิด) พร้อมทั้งรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหา แก่เจ้าพ่อ

3. หาฤกษ์ ขาม ความเชื่อหนึ่งของคนไทย ไม่ว่าจะเริ่มต้นทำอะไร ก็ต้องเริ่ม ในวันและเวลาที่ถือว่าเป็นมงคลที่สุด ดังนั้นจึงมีผู้นิยมมาให้เจ้าพ่อหาฤกษ์ ขาม วัน เวลา ที่ดีที่สุดใน การจะประกอบพิธี หรือทำอะไรก็ตาม เรื่องที่มักมีผู้มาขอฤกษ์ ขาม ได้แก่ การเซ็นสัญญา ดิดต่อซื้อขาย การย้ายเข้าบ้านใหม่ วันเวลาที่จะออกรถยนต์ใหม่ (ซึ่งบางครั้งอาจมีการกำหนดสี ของรถยนต์ที่ถูกโฉลกให้ด้วย) เป็นต้น

4. สะเดาะเคราะห์ ซึ่งในการมาสะเดาะเคราะห์นี้ ส่วนใหญ่ผู้มารับบริการจะทำ เมื่อรู้สึกว่ตนเองกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่ดี หรือบางครั้งอาจทำพร้อมกับการมาขอคำปรึกษาจากเจ้า พ่อและเจ้าพ่อก็แนะนำให้ทำ เพื่อผ่อนคลายความวิตกกังวล

5. มาขอศีลขอพร ส่วนใหญ่จะมาในช่วงเทศกาล เช่น วันขึ้นปีใหม่ วัน ตรุษจีน ผู้รับบริการจะมาราบไหว้ นำของมาถวาย และถือโอกาสขอศีลขอพร (มีทั้งที่มาคน เดียวและมากันเป็นครอบครัว) หรือบางรายก็มาในวันคล้ายวันเกิด นำของมาถวายและขอพรจาก เจ้าพ่อเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง

โดยสรุป ผู้มารับบริการมักจะมาที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง เพื่อมาขอรับการรักษามาขอคำปรึกษาแนะนำ หาฤกษ์ขามในการประกอบพิธีหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ มาสะเดาะเคราะห์ และมาขอศีลขอพร สำหรับเรื่องเกี่ยวกับโชคลาภหรือตัวเลข (ซึ่งบางสำนักจะโด่งดังมากในเรื่องนี้) นั้น ร่างทรงบอกว่า คิษย์ของเจ้าพ่อทุกคนจะรู้กันดีว่า เจ้าพ่อหลักเมืองไม่โปรดในเรื่องนี้ แม้แต่ตัวของร่างทรงเอง หากประพติดัวไปในทางที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า ซื่อสลากกินแบ่งรัฐบาล ก็เกิดอาการผิดปกติ เช่น เป็นลม หมดสติ ทันทิ

เทศกาลต่าง ๆ

ในช่วงเทศกาลต่าง ๆ นั้น แม้จะไม่มีการจัดงานฉลองรื่นเริงเหมือนสถานที่อื่น ๆ ทั่วไป แต่ที่ตำหนักแห่งนี้ ก็จะมีบรรดาลูกศิษย์ลูกหาของเจ้าพ่อมาชุมนุมกันมากมาย เช่น ช่วงเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ จากการสัมภาษณ์ พบว่า นอกจากจะมีผู้มาขอรับบริการตามปกติแล้ว ยังมีผู้มาทำบุญสะเดาะเคราะห์ รวมถึงการขอศีลขอพรจากเจ้าพ่อและโดยเฉพาะเทศกาลตรุษจีน ซึ่งอยู่ใน ช่วงที่ทำการศึกษา ผู้ศึกษาได้มีโอกาเข้าไปสังเกตการณ์ พบว่า แม้เจ้าพ่อหลักเมืองจะจัดเป็นเจ้า

ประเภทเทพและเป็นเจ้าไทยก็ตาม แต่เทศกาลตรุษจีน ซึ่งถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ของคนจีนนั้น เจ้าไทยอย่างเจ้าพ่อหลักเมืองก็ได้รับการเช่นไหว้ไม่แพ้เจ้าจีนเลย โดยเริ่มตั้งแต่เช้าของวันไหว้ ลูกศิษย์ลูกหาจะมาถึงดำหนักกันตั้งแต่เช้า แต่ละคนจะนำของ เช่น หมู ไก่ และผลไม้ต่าง ๆ มา ไหว้องค์หลักเมือง จากนั้นก็จะช่วยกันทำความสะอาด เช็ดถูดำหนัก ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้จะต่างคนต่างมา และไม่รู้จักกันมาก่อน แต่ทุกคนก็จะมาทำงานร่วมกัน โดยถือว่า เป็นการทำ “เพื่อเจ้าพ่อ”

ในช่วงเทศกาลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ก็เป็นอีกเทศกาลหนึ่งซึ่งจัดได้ว่าเป็นการ ชุมนุมของบรรดาลูกศิษย์ลูกหาของเจ้าพ่อ จากการสัมภาษณ์ เจ้าพ่อจะจัดขบวนไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ทุก ๆ 3 ปี และจะไปตามวัดที่อยู่ในชนบทตามจังหวัดต่าง ๆ โดยจะไม่มี การไปจำใน วัดที่เคยไปมาแล้ว และจากการสอบถามร่างทรง พบว่า เงินที่ได้จากการที่บรรดาลูกศิษย์บริจาค เพื่อนำไปทอดกฐินนั้นเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง จึงไม่น่าแปลกที่จะพบว่า บางวัดมีการมางongkiew เพื่อขอให้เจ้าพ่อนำขบวนไปทอดกฐินในครั้งต่อ ๆ ไป

พิธีไหว้ครูประจำปี

นอกเหนือจากเทศกาลที่ได้กล่าวแล้ว งานไหว้ครูประจำปีก็ถือเป็นงานสำคัญอีก งานหนึ่งที่จะจัดกันอย่างขึงใหญ่ และจัดขึ้นทุกปี ช่วงกำหนดเวลาที่จะจัดก็อาจจะแตกต่างกันไป ในแต่ละที่ สำหรับที่ดำหนักนี้จะจัดทุก ๆ เดือน 4 หรือเดือน 5 ของทุกปี โดยพิธีใช้เวลาทั้งหมด 2 วัน 2 คืน และจะประกอบพิธีในวันพุธและวันพฤหัสบดี ในวันก่อนหน้าที่จะเริ่มพิธีจะมีการจัด เตรียมข้าวของ เครื่องใช้ และสถานที่ที่จะใช้ในการประกอบพิธี ลูกศิษย์ของเจ้าพ่อจะมาช่วยกัน จัดเตรียมของที่ดำหนัก บางคนจะนำพืชผักผลไม้มาเต็มคันรถมาถวายให้เจ้าพ่อ ผู้ที่มาช่วยเตรียม งานส่วนใหญ่จะเป็นคนในละแวกนั้น จะมีการแบ่งหน้าที่กัน เช่น ผู้หญิงจะรับผิดชอบเกี่ยวกับ เรื่องงานครัว ส่วนผู้ชายก็จะรับผิดชอบในเรื่องสถานที่ และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ

เนื่องจากมีผู้เลื่อมใส ศรัทธา เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นชาวนครปฐมเองและจังหวัดอื่น ๆ จึงเป็นไปได้ที่ทุกคนจะมาร่วมงานนี้ทั้งหมด ก่อนหน้าวันงาน บรรดาลูกศิษย์ผู้เลื่อมใสที่รู้ตัวว่าไม่สามารถมาร่วมพิธีได้ ก็จะมีการนำข้าวของมาถวาย พร้อมทั้ง

บอกกล่าวให้เจ้าพ่อทราบว่าคุณไม่สามารถมาร่วมพิธีได้ บางรายจะมีการนำเงินมาถวายเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับงาน ซึ่งเงินที่วานี้ก็จะมีทั้งที่เจ้าตัวนำมาเองและแบบที่ฝากใส่ซองรวม ๆ กันมาถวาย

ก่อนหน้าวันงานหากไม่ตรงกับวันพระ เจ้าพ่อก็จะลงมาประทับทรงให้บริการตามปกติ ซึ่งในวันนี้ก็จะเป็นอีกวันหนึ่งที่จะมีผู้มารับบริการกันมาก โดยจะมีทั้งที่มาขอรับบริการตามปกติ (เช่น ขอคำปรึกษาแนะนำหรือรักษาโรค เป็นต้น) และถือโอกาสจากการนำของมาถวายแล้วจึงให้เจ้าพ่อช่วยแก้ปัญหาให้

ดังได้กล่าวแล้วว่า ก่อนที่เจ้าพ่อจะลงมาประทับทรงร่างทรงจะมีการทักทายกับผู้มารับบริการ เมื่อใกล้วันงานร่างทรงจะมีการชักชวนให้ผู้มารับบริการมาเข้าร่วมในพิธีไหว้ครู และจะพูดถึงความยิ่งใหญ่ของงานพร้อมทั้งกำหนดเวลาอย่างคร่าว ๆ ให้แก่ผู้มารับบริการที่สนใจมาเข้าร่วมพิธีได้ทราบ ส่วนตัวของร่างทรงเองก็ไม่ได้มีการเตรียมอะไรนัก นอกจากการเตรียมเครื่องทรงซึ่งจะใช้เหมือนกับที่จะเข้าทรงประจำวันแต่จะอยู่ในสภาพที่ใหม่กว่า ส่วนของที่จะใช้ในงานพิธีก็จะมีผู้มาช่วยจัดเตรียมให้อย่างเรียบร้อย

พื้นที่บริเวณหน้าตำหนักซึ่งปกติเป็นไร่อ้อย จะถูกดางเป็นที่สำหรับจอดรถของผู้มาร่วมงาน รอบ ๆ เขตตำหนักตั้งแต่ทางเข้าไป จะมีธงชาติและธงศาสนาปักสลับกันอยู่ ในบริเวณตำหนักก็จะมีการกางเต็นท์เตรียมไว้ เก้าอี้ รวมถึงเวทีสำหรับแสดงดนตรี ลิเก และมีจอภาพยนตร์สำหรับฉายภาพยนตร์ในตอนกลางคืนด้วย

เช้าวันแรกของงาน ลูกศิษย์ ลูกหาจะหลั่งไหลกันมาช่วยเตรียมกันตั้งแต่เช้าจากการสังเกตทุกคนเหมือนจะรู้หน้าที่ของตัวเอง เช่น บางคนมาถึงก็จะจัดเตรียมโต๊ะสำหรับรับเงินที่มีผู้นำมาถวายให้เจ้าพ่อ บางคนก็จะจัดเตรียมรูปเทียนจัดของในตำหนัก เป็นต้น จนถึงเวลาประมาณ 14.00 น. พิธีไหว้ครูประจำปีจะเริ่มขึ้น เจ้าพ่อหลักเมืองจะลงมาประทับทรงในเวลานี้ เมื่อแต่งเครื่องทรงเรียบร้อยแล้วเจ้าพ่อก็จะประทับนั่งบนเก้าอี้ตะปูและเริ่มทำการสวดมนต์ จดรูปเทียน เพื่อบูชาองค์หลักเมือง พระพุทธรูปและศาลเพียงตา จากนั้นจะมีขบวนสิงโตเชิดเข้ามาถวายความเคารพเจ้าพ่อบนตำหนัก เมื่อสวดมนต์เสร็จจะมีการพรมน้ำมนต์ - น้ำพร ในตอนนี้อง บรรดาลูกศิษย์ของเจ้าพ่อจะกรุกันเข้ามาหาเจ้าพ่อเพื่อจะรับน้ำมนต์น้ำพรกันมากมาย จากนั้นเจ้าพ่อก็จะกล่าวขอบคุณลูกศิษย์ลูกหาที่มาช่วยงาน เป็นอันเสร็จพิธีเปิด แต่เจ้าพ่อก็ยังไม่

คอยทรงยังคงประทับอยู่ ในระหว่างนั้นก็จะมีลูกศิษย์เข้ามาพูดคุยถวายแก่เจ้าพ่อโดยตลอด พิธีในช่วงเย็นจะเป็นการชุมนุมเทพ กล่าวคือ ในงานนี้จะมี “ท้าวทรงองค์เทพ” มาร่วมงานกันอย่างคับคั่ง จนกระทั่งเวลาประมาณ 17.00 น. จะมีการนิมนต์พระสงฆ์ 9 รูปมาสวดและเจริญน้ำพระพุทธรณ์ในตำหนัก เจ้าพ่อหลักเมืองเองก็จะอยู่ร่วมในพิธีด้วย เมื่อถึงเวลาประมาณ 20.00 น. ร่างทรงของเจ้าที่มาร่วมงานจะขึ้นมานบนตำหนัก และจะเริ่มแสดงอาการที่เจ้าจะลงมาเข้าทรง โดยอาจจะแตกต่างกันไป เช่น บางคนจะมีการอาเจียนอยู่เป็นเวลานาน บางคนมีอาการตัวสั่น บางคนจะมีการกระโดดไปมา เป็นต้น เมื่อเจ้าทุกองค์แต่งตัวกันเรียบร้อยแล้ว เจ้าพ่อหลักเมืองจะเดินนำจากตำหนักลงไปที่ศาลเพียงตา และทำพิธีเช่นไหว้ศาล จากนั้นเจ้าองค์อื่น ๆ ที่มาร่วมพิธีก็จะทยอยกันลงมาเช่นไหว้ศาลเพียงตา ในตอนนี้จะมียุคศิษย์ลูกหาพากันมามุงดูเพื่อชมบารมีของเจ้ากันอย่างแน่นขนัด ระหว่างที่เช่นไหว้ศาลอยู่นั้น เจ้าบางองค์อาจจะมีการแสดงบารมี เช่น ใช้ปากอมรูป อมเทียน หรือเอาเทียนมาลูบไล้บริเวณผิวหนัง เป็นต้น จากการสังเกตเจ้าแต่ละองค์จะได้รับความสนใจไม่เท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นจากลูกศิษย์ หรือเจ้าพ่อหลักเมืองเอง กล่าวคือ เจ้าบางองค์ที่มีลักษณะท่าทางน่าเกรงขาม เช่น เจ้าพ่อเสือจะได้รับความสนใจจากคนที่มาร่วมพิธีมากกว่าเจ้าองค์อื่น ๆ ซึ่งอาจจะเพราะการแต่งกาย และการแสดงบารมี (เจ้าพ่อเสือจะมีการสูบบุหรี่ครั้งละหลายมวน และมีการใช้ปากอมรูปติดต่อกันหลายครั้ง)

ในส่วนที่เกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมืองนั้น เมื่อเจ้าลงมาที่ศาลเพียงตาจะมีการแสดงความเคารพและทักทายเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งเจ้าพ่อจะพูดคุยทักทายกับเจ้าเป็นบางองค์เท่านั้น เมื่อเจ้าทุกองค์ทำการเช่นไหว้ศาลเพียงตากันเรียบร้อยแล้วก็จะพากันมาเดิน โดยจะมีมโหรีบรรเลงเพลงติดต่อกันไปไม่ขาดสาย เจ้าจะเดินกันไปเรื่อย ๆ จนถึงเวลาประมาณ 23.00 น. เจ้าทั้งหมดจะทยอยกันกลับขึ้นตำหนักแล้วคอยทรงที่นั่น กิริยาอาการที่แตกต่างกันไปเช่นกัน บางองค์ก็จะตัวสั่นเล็กน้อยแล้วพับไป บางองค์เพียงแค่จามครั้งเดียวก็เป็นอันว่าคอยทรง บางองค์นั่งเฉย ๆ แล้วล้มพับไปสักครู่ด้วยอาการสงบ จากนั้นร่างทรงที่มาร่วมงานก็จะเข้าไปพักผ่อนในอาศรมสุขุมบดิอัมพรสถานของเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นอันเสร็จพิธีในวันแรก

ในวันที่สองของงานจะเป็นประกอบพิธีไหว้ครู เจ้าพ่อหลักเมืองจะลงมาประทับทรงตั้งแต่เวลาประมาณ 8.00 น. บรรดาศิษย์ของเจ้าพ่อนำผลไม้มาเช่นไหว้เจ้าพ่อเป็นจำนวนมาก ผลไม้ส่วนใหญ่จะได้แก่ ส้ม กล้วย องุ่น และแอปเปิ้ล ส่วนเครื่องเช่นพิเศษที่จะมีการจัดเตรียมไว้ ทั้งที่ตำหนักและศาลเพียงตา ก็คือ ขนุนลูกใหญ่ ขนมน้ำยา และกุ้งทะเล ปู

ทะเลหนึ่ง ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นของที่เจ้าพ่อโปรดเป็นพิเศษ พิธีไหว้ครูจะเริ่มในเวลาประมาณ 9.00 น. เจ้าพ่อหลักเมืองและท้าวทรงองค์เทพองค์อื่น ๆ จะมาที่ศาลเพียงตากันอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ทำพิธีเช่นไหว้คล้ายกับที่ทำในคืนแรกจากนั้นก็พากันไปเดินอีก เดินอยู่ประมาณ 1 ชั่วโมง เจ้าพ่อหลักเมืองจะลงมาไหว้ศาลเพียงตาอีกครั้งแล้วทำพิธีโปรยข้าวตอกดอกไม้ (ซึ่งจะผสมรวมอยู่กับเศษสตางค์) ประชาชนจะพากันแย่งเศษสตางค์ที่เจ้าพ่อโยนมา บางคนถ้าไม่ได้ก็ถึงกับกรูกันเข้าไปแย่งเอาจากในขันทองในมือของเจ้าพ่อกันเลยทีเดียว ในระหว่างนั้นจะมีการจุดประทัดด้วย เมื่อโปรยข้าวตอกดอกไม้เสร็จก็ถือเป็นการเสร็จพิธีไหว้ครู เจ้าทุกองค์ก็จะกลับขึ้นมานบนดำนั้ก แล้วจึงคอยทรงที่นั่น เจ้าพ่อหลักเมืองก็ยังประทับอยู่ในเวลานี้เองจะมีการมารำลิเกถวายให้เจ้าพ่อชม ซึ่งลิเกที่ว่าเป็นลิเกเก่าแก่ที่ลูกศิษย์บางรายได้บนบานกับเจ้าพ่อไว้ จนกระทั่งเวลาประมาณ 11.00 น. จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์และฉันภัตตาหารเพลที่ตำหนักถือเป็นอันเสร็จสิ้นพิธีทุกอย่าง

คงได้กล่าวแล้วว่าพิธีไหว้ครูของที่นี่จะจัดกันอย่างยิ่งใหญ่ นอกจากจะมีท้าวทรงมาร่วมงานมากมายแล้วยังมีประชาชนทั่วไป และลูกศิษย์ของเจ้าพ่อหลังไหลมาร่วมงานกันอย่างคับคั่งด้วย เพราะในตอนกลางคืนจะมีการจัดมหรสพทั้งภาพยนตร์ ลิเก ดนตรีให้ชมฟรี นอกจากนี้ยังมีร้านค้าพากันมาออกร้านเต็มบริเวณงานบรรยากาศของงานก็คล้ายกับงานวัดงานหนึ่งเลยทีเดียว

สาเหตุที่ทำให้มีผู้มารับบริการมาก

แม้ในจังหวัดนครปฐมจะมีสถานที่ทรงเจ้ามากมาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกที่ จะมีผู้ไปรับบริการมากเหมือนกันหมด จากการไปสังเกตการณ์ยังสถานที่ทรงเจ้าแห่งอื่น ๆ (ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณอำเภอเมือง) พบว่า บางแห่งก็ไม่มีผู้นิยมไปนัก ในขณะที่บางแห่งมีผู้ นิยมไปรับบริการกันมากถึงกับต้องมีการโทรศัพท์จองคิวกันล่วงหน้า ซึ่งที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมืองนี้ไม่มีการรับจองคิวทางโทรศัพท์ ผู้มารับบริการจะต้องมารอเอง ซึ่งก็ปรากฏว่า มีผู้มารับ บริการเป็นจำนวนไม่น้อยทุกวัน สำหรับสาเหตุที่ทำให้มีผู้มารับบริการมากนั้น อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ความสามารถในการช่วยเหลือ และตอบคำถามของร่างทรง ซึ่งถือได้ว่าเป็น สิ่งสำคัญที่จะทำให้มีผู้มารับบริการมาก จากการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า ร่างทรงจะตอบคำถามหรือแนะนำในลักษณะที่ตรงไปตรงมา คือ หากเป็นปัญหาที่แก้ได้โดยง่าย ก็จะแนะนำวิธีไป

เลข แต่หากเป็นปัญหาที่ค่อนข้างยากในการช่วยเหลือ ก็จะบอกแก่ผู้มารับบริการไปตรง ๆ แต่ก็
จะแนะนำวิธีบรรเทา หรือผ่อนปรนจากเรื่องยากให้ง่ายขึ้น หรือทำให้ผู้มารับบริการคลายกังวลลง
ซึ่งจุดนี้เองที่ทำให้ผู้มารับบริการส่วนใหญ่เชื่อว่า สิ่งที่ตนเองเชื่อถืออยู่ไม่ใช่เรื่องมงาย และพร้อม
จะเตรียมใจรับปัญหาและแก้ไขตามวิธีที่เจ้าพ่อหลักเมืองแนะนำ

2. อีกสาเหตุหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่าทำให้มีผู้นิยมมาขอรับบริการจากเจ้าพ่อหลัก
เมืองที่ดำเนินแห่งนี้ คือ บุคลิกของร่างทรงและเจ้าพ่อหลักเมือง ดังได้กล่าวแล้วว่า ร่างทรงเป็น
ผู้มีอัธยาศัยดีและเป็นกันเองกับทุกคน เวลาว่าง (เจ้าพ่อยังไม่ลงมาประทับทรง) ก็จะมีการพูดคุย
ทักทายผู้มารับบริการอยู่เสมอ และเจ้าพ่อหลักเมืองเอง (เมื่อประทับทรงแล้ว) ก็จะเป็นเจ้าที่มี
อัธยาศัยดีเช่นกัน สังเกตจากคำพูดที่เจ้าพ่อมักพูดกับผู้มารับบริการที่มาเป็นครั้งแรกว่า “ไม่ว่าจะ
มาครั้งแรกหรือครั้งที่เท่าไรก็มีความสำคัญเหมือนกัน” และเมื่อผู้มารับบริการบางรายไม่กล้า
ถามหรือบอกเกี่ยวกับปัญหาของตนเอง เจ้าพ่อก็จะพูดว่า “ไม่ต้องกลัว พ่อไม่ใช่ระเซ มีอะไร
ก็บอกมา ช่วยได้จะได้อยู่” เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งบุคลิกเช่นนี้เองที่ทำให้ผู้มารับบริการมีความรู้สึก
ว่าเจ้าพ่อพร้อมและเต็มใจที่จะช่วยเหลือทุกคน หรือบางครั้งก็จะมีการพูดจาหยอกล้อหรือหัวเราะ
กันในหมู่ผู้มารับบริการด้วยกัน ในระหว่างประกอบพิธี (แม้จะไม่รู้จักกัน) ทำให้บรรยากาศไม่
ตึงเครียดและน่ากลัวนัก

3. การเป็นสถานที่ทรงเจ้าที่เปิดเผย ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ผู้มารับบริการไม่
รู้สึกว่าตนกำลังเชื่อถือหรือมงายในสิ่งซึ่งน่าอายและไร้สาระ เพราะการที่เป็นสถานที่ที่เปิดเผย มี
ผู้มากันมาก และมีทุกชั้นทุกอาชีพ จะช่วยสร้างความมั่นใจในการมารับบริการได้มาก โดยเฉพาะ
กับผู้ที่เป็นครั้งแรก

4. สถานภาพของเจ้าพ่อหลักเมือง โดยสถานภาพแล้ว เจ้าพ่อหลักเมืองจัดเป็น
เจ้าประเภทเทพที่ถือว่าเป็นใหญ่เหนือกว่าเจ้าด้วยกัน (จากคำบอกเล่าของร่างทรงหลายราย) ดังจะ
เห็นได้จากในพิธีไหว้ครูประจำปีของทางดำเนิน เจ้าองค์อื่น ๆ ที่มาร่วมพิธี จะมีการยกมือไหว้
หรือก้มศีรษะเป็นการแสดงความเคารพเจ้าพ่อหลักเมือง หรือจากการสัมภาษณ์ร่างทรงเอง พบว่า
แม้จะเป็นงานไหว้ครูของเจ้าองค์อื่น เจ้าพ่อหลักเมืองก็มักจะได้รับเชิญให้ไปเป็นประธานในพิธี
เสมอ ซึ่งสิ่งนี้ก็ป็นสาเหตุหนึ่งที่ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของเจ้าพ่อหลักเมืองนำศรัทธามากยิ่งขึ้น

ทัศนคติที่ผู้มารับบริการมีต่อการทรงเจ้า

ดังได้กล่าวแล้วว่า ผู้มารับบริการที่ดำเนินเจ้าพ่อหลักเมือง มีทั้งที่เป็นชาวนคร
ปฐมและจังหวัดใกล้เคียง และจากการสังเกตการณ์ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุราว 30-50

ปี ซึ่งสาเหตุที่ทำให้ผู้มารับบริการเหล่านั้นเลือกมาที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมืองแห่งนี้ ก็มีหลายสาเหตุด้วยกัน เป็นต้นว่า

1. มาเพราะได้รับการชักชวนหรือแนะนำจากคนรู้จักที่มาเป็นประจำอยู่แล้ว ซึ่งเหตุผลนี้ พบมากที่สุดจากการสัมภาษณ์ผู้มารับบริการถึงสาเหตุที่เลือกมาที่นี้
2. มาเพราะได้ยินชื่อเสียงของเจ้าพ่อหลักเมืองว่ามีความสามารถในการรักษาอาการป่วยและให้บริการในเรื่องต่าง ๆ
3. มาเพราะเคยไปใช้บริการที่อื่นมาแล้ว แต่ไม่ประสบผล ซึ่งในกรณีนี้ ส่วนใหญ่พบว่า ผู้มารับบริการมักมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ และไปลองให้เจ้าองค์อื่น ๆ รักษามาแล้วแต่ไม่ดีขึ้น จึงลองมาให้เจ้าพ่อหลักเมืองรักษา ซึ่งก็มักปรากฏว่า มีอาการดีขึ้น จึงสมัครตัวเป็นลูกศิษย์ของเจ้าพ่อหลักเมือง
4. มาเพราะมีญาติสนิทเคยมาอยู่ก่อนแล้ว เป็นต้นว่า พ่อ แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ เคยประสบปัญหาและมาขอความช่วยเหลือจากเจ้าพ่อ ซึ่งเจ้าพ่อก็สามารถช่วยได้ เมื่อตนประสบปัญหา จึงนึกถึงเจ้าพ่อและมาที่นี้บ้างเหมือนกัน

หากนำเอาสาเหตุที่ผู้มารับบริการ เลือกมาใช้บริการทรงเจ้าที่ตำหนักแห่งนี้ มาพิจารณา ก็อาจแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่ผู้มารับบริการมีต่อการทรงเจ้าที่นี้ได้ คือ

1. ทัศนคติที่เป็นไปในทางเลื่อมใสและสนับสนุนการทรงเจ้าอย่างมาก จะเห็นได้จาก หากเกิดความผิดปกติหรือปัญหาใด ๆ ก็มักจะนึกถึงและมาขอความช่วยเหลือจากเจ้าพ่อ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ครอบครัว หรือกิจการงาน และผู้มารับบริการที่มีทัศนคติแบบนี้ มักให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเจ้าพ่อหลักเมืองอย่างเต็มที่ เช่น บริจาคเงินเพื่อนำไปใช้ในการจัดซื้อเครื่องใช้ในการประกอบพิธีหรือปรับปรุงตำหนัก ให้ความร่วมมือทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ในการประกอบพิธีไหว้ครูประจำปี เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้มารับบริการกลุ่มนี้ยังมีแนวโน้มว่าจะชักชวนบุคคลใกล้ชิด เช่น เพื่อน หรือญาติพี่น้อง ให้มีความรู้สึกเลื่อมใสเหมือนเช่นตนอีกด้วย

2. ทัศนคติที่เป็นไปในทางเลื่อมใสและสนับสนุนการทรงเจ้าอย่างกลาง ๆ หรือเรียกง่าย ๆ ว่า เชื่อครึ่ง ไม่เชื่อครึ่ง หากเจ้าพ่อสามารถทำนายได้ตรง หรือตอบคำถามให้ได้เป็นที่พอใจ ก็มักจะเชื่อ แต่หากไม่รู้สึกพอใจกับคำตอบหรือคำทำนาย ก็มักจะไม่เชื่อนัก ผู้มารับบริการกลุ่มนี้จะให้การสนับสนุนบ้างตามโอกาสอันควร เช่น ในพิธีสำคัญ ๆ เป็นต้นว่า พิธีไหว้

ครู ก็จะให้การช่วยเหลือทางด้านทรัพย์สินหรือสิ่งของบ้าง แต่ก็ไม่มากเท่ากับกลุ่มแรก กลุ่มนี้มักจะนึกถึงเจ้าพ่อเมื่อไม่สามารถหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้แล้วจริง ๆ

จากการสัมภาษณ์พูดคุย ผู้ศึกษาไม่พบว่า มีผู้มารับบริการคนใดจะกล่าวว่า ไม่เชื่อเรื่องการประทับทรงของเจ้าพ่อหลักเมือง ทุกคนไม่ว่าจะมีทัศนคติอยู่ในกลุ่มแรกหรือกลุ่มที่สอง ต่างก็พร้อมที่จะไม่ประพฤดิหรือพุดจาไปในทางดูถูกหรือลบหลู่เจ้าพ่อหลักเมืองและการเข้าทรง

บทบาทของเจ้าพ่อหลักเมืองที่เกี่ยวข้องกับสังคม

ในที่นี้จะแบ่งบทบาทของเจ้าพ่อหลักเมืองออกเป็น 2 ประการคือ

1. บทบาทที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคล เจ้าพ่อหลักเมืองเป็นเสมือน ผู้ช่วยชี้แนะแก้ไข ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้มารับบริการ ดังนั้น นอกจากจะเป็นที่พึ่งในยามเดือดร้อนแล้ว ยังอาจกล่าวได้ว่า เจ้าพ่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้มารับบริการไม่น้อย สังเกตได้จาก หากเจ้าพ่อแนะนำให้ทำอะไร ผู้มารับบริการก็มักจะเชื่อและพร้อมจะปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อแม้ ซึ่งคำแนะนำส่วนใหญ่ ก็คือ ให้ทำบุญ ทำทาน สะสางเคราะห์ และประพาดดินอยู่ในศีล ตามหลักคำสอนของพุทธศาสนานั้นเอง

2. บทบาทที่เกี่ยวข้องกับสังคม ภาพลักษณ์อย่างหนึ่งของเจ้าพ่อหลักเมืองก็คือ เป็นผู้ช่วยเหลือสังคม เป็นต้นว่า เมื่อถึงเทศกาลทอดกฐิน จะมีการบริจาคเงินจากบรรดาลูกศิษย์ของเจ้าพ่อ ซึ่งในแต่ละครั้ง เงินที่ได้ก็จัดว่ามีจำนวนไม่น้อย เงินบริจาค่นั้น จะนำไปมอบให้กับวัดที่ยากจนตามชนบทที่ห่างไกลทั้งในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดอื่น ๆ หรือเมื่อมีการจัดงานไหว้ครูประจำปี ก็จะมีผู้เลื่อมใสนำข้าวของและเงินมาถวายให้แก่เจ้าพ่อมากมาย เมื่อเสร็จสิ้นจากงานพิธีแล้ว เจ้าพ่อก็จะนำข้าวของเหล่านั้นแจกจ่ายให้แก่ชาวบ้านซึ่งจะมารอรับกันอย่างแน่นขนัด รายได้บางส่วนก็จะมีการมอบให้โรงเรียนเพื่อสนับสนุนการศึกษา เหล่านี้เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นอกจากจะมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว เจ้าพ่อหลักเมืองยังให้การสนับสนุนและช่วยเหลือสังคมโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและสถาบันศาสนา บทบาทของเจ้าพ่อ จึงดูจะอยู่ในฐานะของการเป็นผู้ให้ แต่หากพิจารณาดี ๆ

ก็จะพบว่า เจ้าพ่อก็จะได้รับการตอบแทนเช่นกัน คือ ภาพพจน์ที่น่าเลื่อมใสศรัทธา ส่วนร่างทรงก็จะได้รับการนับหน้าถือตาจากลูกศิษย์ลูกหา ซึ่งสิ่งนี้อาจเป็นสิ่งที่ทำให้พฤติกรรมการทรงเจ้ายังคงมีสืบต่อไปได้

บทที่ ๕

บทวิเคราะห์ สรุป

ความจริงอย่างหนึ่งที่อยู่มากกับการดำรงอยู่และพัฒนาของมนุษย์ก็คือ สิ่งใดที่ไร้ประโยชน์ บ่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ และในขณะเดียวกัน สิ่งใดที่มีคุณประโยชน์ ไม่ว่าจะโดยทางใด ไม่ว่าจะมีความประโยชน์กันร่างกายหรือจิตใจ และไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม สิ่งนั้นก็ย่อมคงอยู่ได้ โดยอาจจะถูกปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและยุคสมัย

ความเชื่อเรื่องการนับถือผี ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ หรือความมีอำนาจของสิ่งต่าง ๆ ที่ยังคงเป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในใจของคนไทยมาได้ บ่อมแสดงให้เห็นว่ามันอาจจะให้คุณประโยชน์หรือมีอิทธิพลต่อคนไทยไม่โดยทางใดก็ตามหนึ่ง แต่ที่เห็นได้ชัดและเข้าใจได้โดยง่าย ก็คือ มันมีอิทธิพลกับด้านจิตใจมากทีเดียว คนไทยยังคงเชื่อ ยังคงศรัทธา และนับถือสิ่งเหล่านี้อยู่ แม้จะแฝงไปด้วยความกลัวเกรงก็ตาม แต่เมื่อยังไม่สามารถพิสูจน์อำนาจของสิ่งเหล่านี้ หรือไม่สามารถหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ ความเชื่อเหล่านี้ย่อมอยู่ต่อไปได้อย่างแน่นอน

การทรงเจ้า คือหนึ่งในพฤติกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีที่ยังคงมีปฏิบัติกันอยู่ และดูเหมือนจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธได้โดยง่าย เพราะมันมีอยู่ทั่วไปทั้งสถานที่ทรงเจ้า และผู้ที่เป็นร่างทรง สิ่งที่จะช่วยให้เข้าใจได้ว่า เพราะเหตุใดการทรงเจ้าจึงยังคงดำรงอยู่ได้ ทั้งที่โลกปัจจุบันไม่ใช่โลกที่เต็มไปด้วย ภูติผี วิญญาณ หรือความเร้นลับ ดังเช่นสมัยบุพกาล แต่เป็นโลกที่เต็มไปด้วยเหตุผลและการหาคำตอบด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ อาจพิจารณาได้ คือ

1. การทรงเจ้า เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ให้คุณประโยชน์ทั้งแก่ปัจเจกบุคคลและสังคม กล่าวคือ การทรงเจ้าสามารถตอบสนองความต้องการของคนไทยได้เสมอมา ไม่ว่าจะเป็นความต้องการอยากรู้ อยากเห็นในเรื่องที่ไม่มีผู้ใดให้คำตอบได้ เช่น เรื่องของอนาคต ที่แม้จะมีทั้งหมอดู และวิธีการทำนายสารพัดแบบ แต่ “เจ้า” จะเป็นผู้ที่น่าเชื่อถืออย่างมากหากจะตอบคำถามหรือชี้แนะเกี่ยวกับอนาคตแก่ผู้เชื่อถือ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะความศรัทธาที่ผู้เชื่อถือมีต่อเจ้าเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว หรืออาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถหาหนทางใดมารักษาได้ กำลังใจจากเจ้าซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้ป่วยยึดเหนี่ยว ก็อาจมีผลต่อการรักษาไม่น้อย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า เจ้าและร่างทรงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนไทย (ผู้เลื่อมใส) มาก บทบาทของการทรงเจ้าจึงยังคงดำรงอยู่ได้ ส่วน

การให้ประโยชน์แก่สังคม ก็เช่น จากการที่มีผู้เลื่อมใส ศรัทธา แล้วมีการบริจาคเงิน เจ้าพ่อก็จะนำไปบริจาคเป็นสาธารณประโยชน์อีกต่อหนึ่ง เช่น ให้แก่โรงเรียน วัด เป็นต้น

2. การทรงเจ้าไม่ได้อยู่นอกเหนือขอบข่ายของการนับถือพุทธศาสนาในสำนักของคนไทยเลย เพราะคนไทยนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการนับถือผี พุทธ และพราหมณ์ ที่มุ่งให้คำตอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน การทรงเจ้าก็ให้ประโยชน์ในการแก้ไข้ปัญหาและตอบคำถามที่ผู้คนนับถือกำลังประสบอยู่ในปัจจุบันเช่นกัน เมื่อมันเป็นพฤติกรรมที่ไม่ขัดต้งกับหลักการและเหตุผลที่สังคมยอมรับ ก็ย่อมดำรงอยู่ได้

นอกจากนี้ การที่ร่างทรง ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญมากในการประกอบพิธีทรงเจ้า เพราะจะเป็นตัวกลางในการติดต่อระหว่างเจ้าพ่อผู้มารับบริการ มีการใช้ศิลปะและความสามารถในการโน้มน้าวและดึงดูดให้ผู้เดือดร้อนเข้ามาพึ่งพา เมื่อร่างทรงสามารถทำตัวให้เป็นที่น่าเชื่อถือ หรือทำตัวให้เป็นหลักที่พึ่งได้ ก็ย่อมส่งผลให้ยังคงมีผู้มาใช้บริการจากการทรงเจ้าอยู่ ดังนั้น พฤติกรรมนี้จึงยังคงดำรงอยู่ได้

ทรงเจ้าที่ตำหนักเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดนครปฐม

แม้นครปฐมจะเป็นจังหวัดที่มีความเจริญในทุก ๆ ด้าน มีครบทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ แต่สิ่งหนึ่งที่มาพร้อมกับความเจริญดังกล่าว ก็คือ ความกดดันจากภาวะของที่ต้องต่อสู้ดิ้นรน แข่งขัน ไม่มั่นใจในชีวิต ที่ต้องประสบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ต้องหาที่พึ่งพิงในยามที่สับสน ในยามที่เกิดปัญหา และแก้ไขไม่ได้ด้วยตัวเอง การดำเนินและปฏิบัติตามความเชื่อเก่า ๆ ดังเช่น การทรงเจ้า จึงยังคงมีให้เห็นกันอยู่ และมีอยู่ในขั้นที่เรียกว่านิยมก็ว่าได้ ซึ่งจุดหนึ่งที่ทำให้คนนครปฐมนิยมการทรงเจ้าก็อาจจะอยู่ตรงที่ การทรงเจ้าไม่ใช่การนับถือผีแบบธรรมดา ๆ ที่จะต้อง “รอ” ผลจากการกราบไหว้ เช่น สรวงบูชา เพียงฝ่ายเดียว แต่การได้ซักถาม พุดคุยได้ตอบ หรือการช่วยเหลือจากเจ้าที่เข้ามาทรง จะได้คำตอบที่ทันอกทันใจและเห็นผลได้ทันตากว่า เพราะโดยสภาพสังคมและเศรษฐกิจของนครปฐม ที่ต้องอาศัยความรวดเร็ว และต้องแข่งกับเวลาแล้ว สิ่งที่ทำแล้วได้เห็นผลในทันทีก็ย่อมน่าสนใจกว่าสิ่งที่ทำแล้วต้องอาศัยเวลาในการรอ

“เจ้า” ไม่ใช่ทางเลือกใหม่ที่ชาวนครปฐมจะเลือกเคารพนับถือ แต่เจ้าเป็นผู้ที่ผูกพันอยู่ในจิตใจสำคัญของคนนครปฐมจำนวนไม่น้อยมาเป็นเวลานานแล้ว ในฐานะที่เป็นผู้รู้และ

ช่วยเหลือได้ในทุก ๆ เรื่อง ดังเช่นที่ค่านักเจ้าพ่อหลักเมือง ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างที่เห็นได้ค่อนข้างชัด ผู้มาขอรับบริการที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน สังเกตได้จาก ลักษณะของค่านักและเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม ล้วนมีลักษณะที่ค่อนข้างไปทางจีน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ให้การสนับสนุนและทำนุบำรุงค่านักนั้นเป็นคนที่มิใช่เชื้อสายจีน ผู้มารับบริการที่ค่านักฯ มักมาเมื่อเกิดความเดือดร้อนทั้งทางกายและใจ คือ มาขอรับการรักษากายอาการป่วย มาขอคำแนะนำเกี่ยวกับกิจการงาน ครอบครัว ชีวิต มาสะเดาะเคราะห์ต่อดวงชะตา ฯลฯ ดังนั้น บทบาทและหน้าที่ของเจ้าพ่อหลักเมืองจึงต้องเป็นหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน เป็นต้นว่า เป็นแพทย์ผู้รักษาอาการป่วยทางกาย เป็นจิตแพทย์ผู้บำบัดอาการป่วยทางใจ เป็นเพื่อนที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำในขณะเดียวกัน เจ้าพ่อก็เปรียบเสมือนเป็นผู้ชี้นำแก่ผู้เลื่อมใสด้วย เพราะการที่คนเรามีความศรัทธากับบางสิ่งบางอย่าง ก็ย่อมพร้อมที่จะทำทุกอย่างให้เป็นไปตามที่สิ่งนั้นต้องการ ในทำนองเดียวกัน การที่ผู้มารับบริการมีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวเจ้าพ่อ ก็ทำให้ผู้มารับบริการเต็มใจที่ทำทุกอย่างตามที่เจ้าพ่อแนะนำ ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก หากเจ้าพ่อให้คำแนะนำสั่งสอนแก่ผู้มารับบริการในทางที่ดี ก็ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งตัวผู้รับบริการเองและสังคม กล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือหากผู้ชี้นำ นำไปในทางที่ถูกที่ควร ผู้ตามก็จะก้าวเดินไปในทางที่ถูกด้วย

หากพิจารณา จะพบว่า สิ่งหนึ่งที่แฝงอยู่ในการให้ความช่วยเหลือของเจ้าพ่อ ไม่ว่าจะเป็นการลงมือรักษา หรือการตอบคำถามไขข้อข้องใจ ก็คือ การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้มารับบริการ กล่าวคือ นอกจากผู้มารับบริการจะมีความมั่นใจในตัวเจ้าพ่อแล้ว เขายังเกิดความมั่นใจในตัวเองที่จะไม่หนีปัญหา แต่จะนำปัญหาที่เกิด มาขอคำปรึกษาชี้แนะตลอดจนหนทางแก้ไขจากเจ้าพ่อ ซึ่งสิ่งนี้นับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ คือ ไม่ว่าจะเกิดอะไรก็ตาม หากมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ก็ย่อมก่อให้เกิดพลังในการต่อสู้กับปัญหานั้น ๆ และนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ในที่สุด

ในขณะที่โลกเปลี่ยนแปลง สังคมเปลี่ยนไป มนุษย์ซึ่งเป็นองค์ประกอบของสังคมก็ย่อมต้องเปลี่ยนตาม การปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงเพื่อให้อยู่รอดได้ดูจะง่ายกว่าการปรับใจให้ยอมรับในบางสิ่งที่ยากเกินกว่าจะพิสูจน์หรือทำความเข้าใจ ความเชื่อ เป็นสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ในมนุษย์ที่สังคมทุกที่ ต่างกันครั้งที่สังคมใดจะเชื่อในเรื่องใด แบบใด แต่ที่เหมือนกันก็คือความเชื่อจะเป็นสิ่งที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของคนในสังคมนั้น ๆ ได้เสมอ และจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่คนในสังคมปฏิบัติหรือแสดงออกมา ดังนั้น ในการมองพฤติกรรม

บางอย่างของมนุษย์ในบางสังคมจึงไม่ได้อยู่ที่การตัดสินใจว่า พฤติกรรมนั้นน่าเชื่อถือหรือควรจะได้ รับการยอมรับหรือไม่ หากแต่ควรจะอยู่ที่การทำความเข้าใจถึงเหตุและผลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมที่ว่านี้ บางอย่างก็อยู่นอกขอบข่ายของการพิสูจน์ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม

พฤติกรรมการทรงเจ้าก็เช่นกัน เราไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่า การทรงเจ้ามีจริงหรือไม่ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ก็คือ มีคนจำนวนหนึ่งที่ยังคงมีความเชื่อถือศรัทธาในเรื่องนี้ และพร้อมจะยอมรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต ดังนั้น บทสรุปของการทรงเจ้าคงจะไม่มี トラบใดที่ความเชื่อนี้ยังมีประสิทธิภาพในการตอบคำถามและแก้ปัญหาแก่นมนุษย์ในโลกที่แสนจะสับสนนี้ได้

บรรณานุกรม

จิราภรณ์ ภัทรภาณุภัทร. สถานภาพการศึกษาเรื่องคติความเชื่อของไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. ,2528.

จุไรรัตน์ อุตมะ. รวมเรื่องจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : พระปฐมการพิมพ์ , 2522.

ฉลาตชาย รมิตานนท์. สี่เจ้าชาย. กรุงเทพฯ : พายัพ ออฟเซท พรินท์ , 2527.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. “คติความเชื่อและพิธีกรรมของคนไทยในจังหวัดนครปฐม” วัฒนธรรมพื้นบ้าน:คติความเชื่อ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2530.

ทองคำ กล้วยไม้ ณ อยุธยา. หลักเมืองกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพฤกษ์ , 2525.

นิภาวรรณ วิรัชนิภาวรรณ. ร่างทรง:บทบาทที่มีต่อสังคมปัจจุบัน กรณีศึกษาที่ อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร,ปีการศึกษา 2532.

พรีนา บลูมฟิลด์ เขียน ; หยกแดง แปล. ความเชื่อชาวจีน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนพิมพ์वाद , 2533.

ปิญโญ จิตต์ธรรม. ความเชื่อ. สงขลา : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์ , 2522.

ศรีศักดิ์ วลลิโกดม. “การถือผีในเมืองไทย” ศิลปวัฒนธรรม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 : กุมภาพันธ์ 2527.

สงัน สุวรรณเลิศ. ผีปอบผีเข้า ในวรรณคดีทางจิตเวชศาสตร์. กรุงเทพฯ :บพิธการพิมพ์ ,
2529.

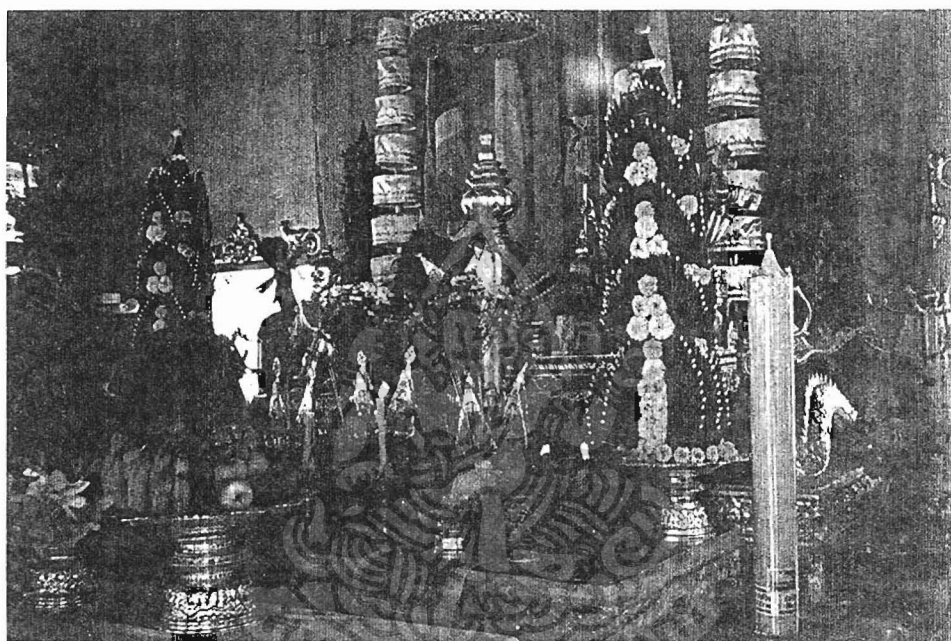
เส้นทางเศรษฐกิจ ฉบับพิเศษ. ฉบับ 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร. กรุงเทพฯ :
ศิริชัยการพิมพ์ , 2527.

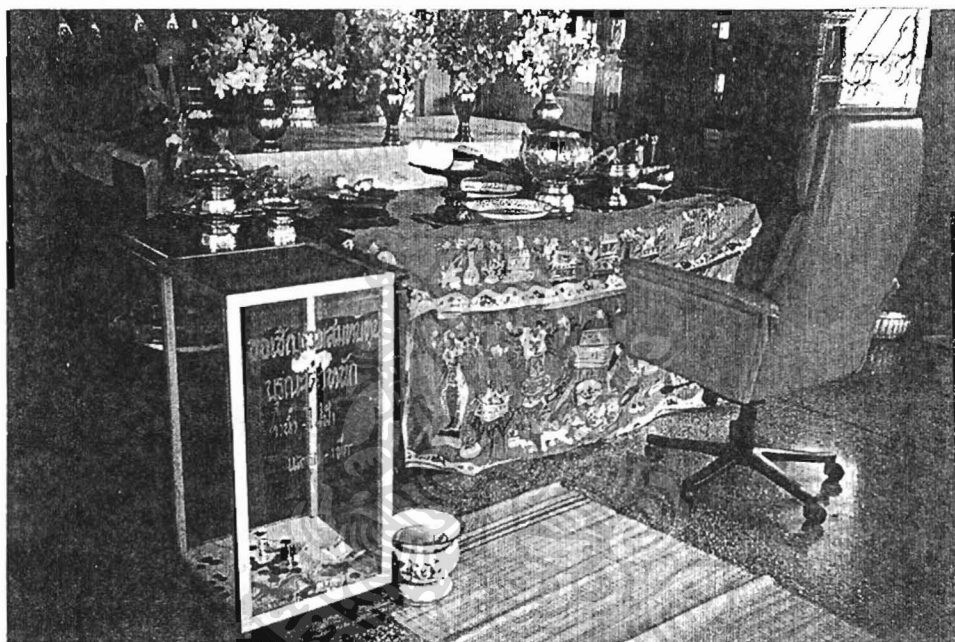
สำนักหอสมุดกลาง

ภาพประกอบ

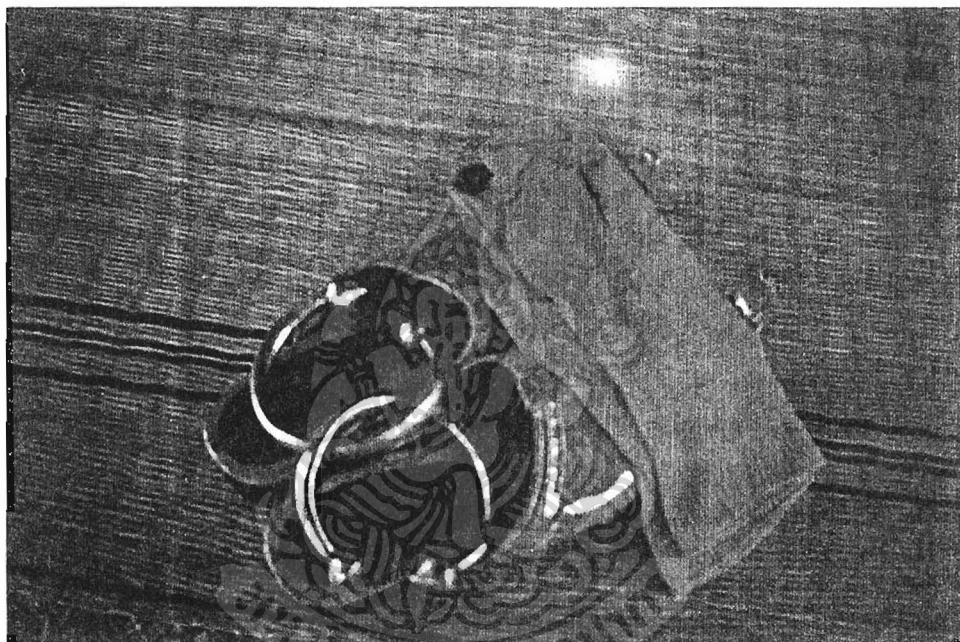

องค์หลักเมือง

บริเวณที่ประกอบพิธีกรรม

ถุงเท้า รองเท้า และกำไลข้อเท้าของเจ้าพ่อ

เจ้าพ่อลงประทับทรงและแต่งตัว

เจ้าพ่อลงประทับทรงและแต่งตัว

เจ้าพ่อลงประทับทรงและแต่งตัว

เจ้าพ่อลงประทับทรงและแต่งตัว

เจ้าพ่อลงประทับทรงและแต่งตัว

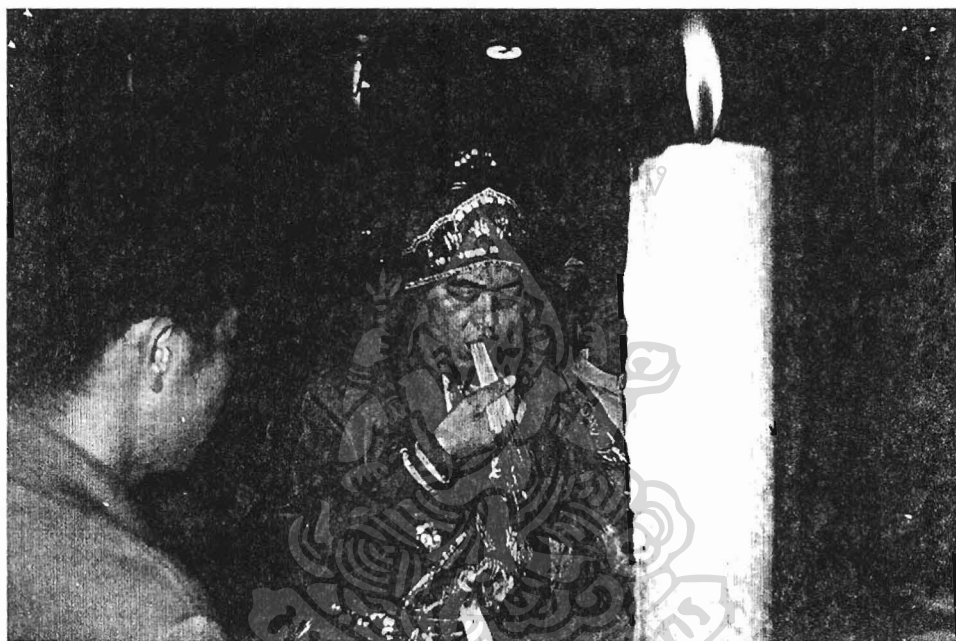
ผู้มารับบริการกำลังบูชาองค์หลักเมือง

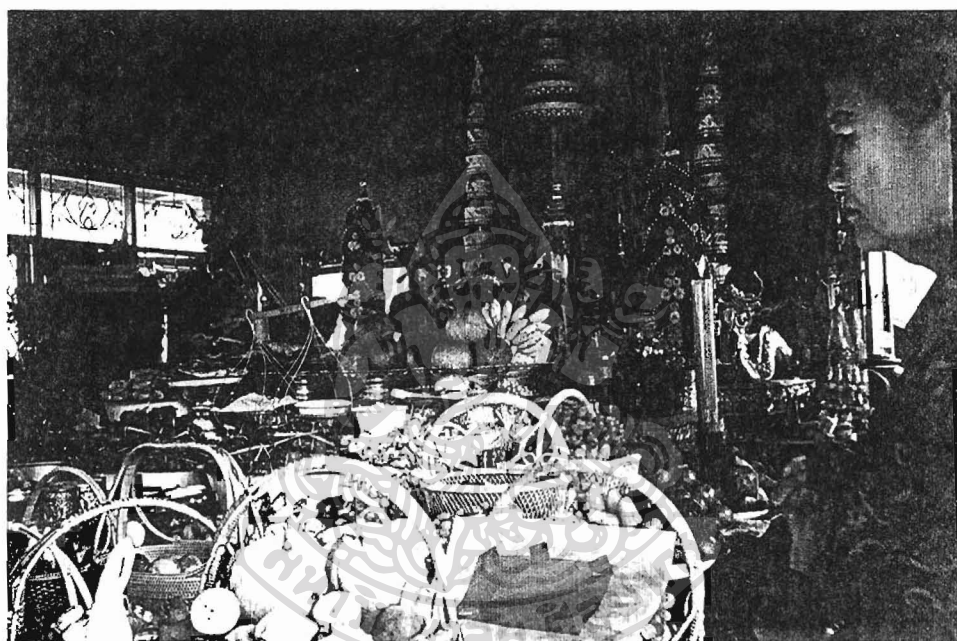
ผู้มารับบริการทำสังฆบูชาของศาลเจ้าเมือง

ผู้มารับบริการทำสังฆของค์หลักเมือง

เจ้าพ่อเสือ หนึ่งในเจ้าที่มาร่วมพิธีไหว้ครูประจำปี

เครื่องเซ่นไหว้

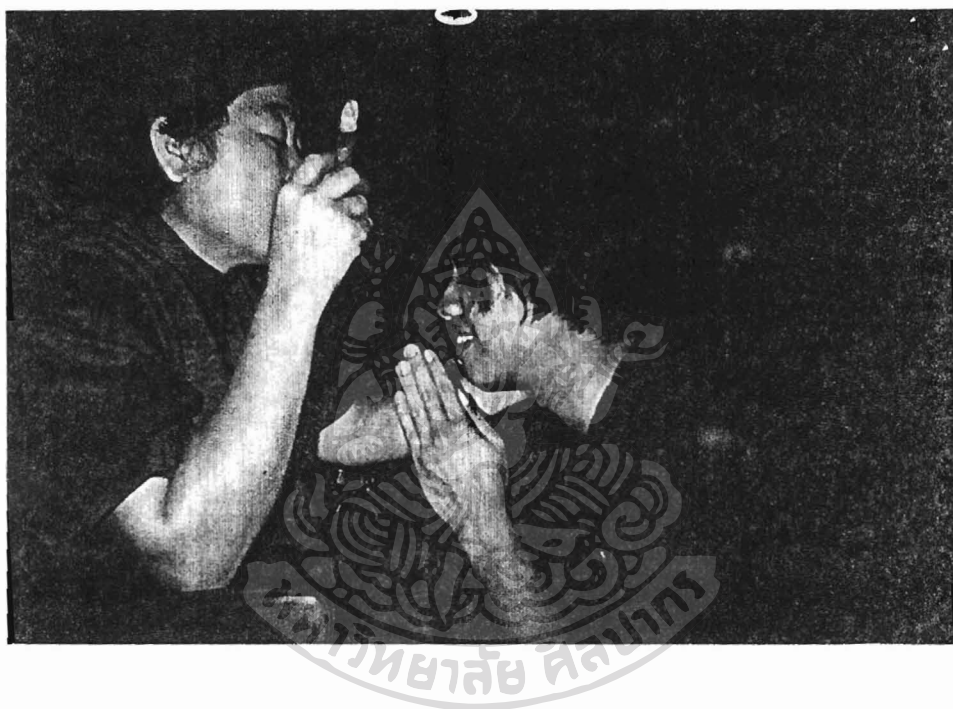
ร่างทรงกุมารทองแสดงความเคารพเจ้าพ่อหลักเมือง

เจ้าพ่อหลักเมืองให้ศีลให้พรแก่ผู้ศึกษา

เจ้าพ่อหลักเมืองให้ศีลให้พรแก่ลูกศิษย์ลูกหา

เจ้าพ่อหลักเมืองให้ศีลให้พรแก่ลูกศิษย์ลูกหา

เจ้าพ่อหลักเมืองให้ศิลปินให้พรแก่ลูกศิษย์ลูกหา

ศาลจอมปลวก